

શ્રી પૂજાભાઈ જૈન ટ્રસ્ટમાલા-૪

ભગવાન મહાવીરના દશ ઉપાસકો

[ઉવાસગદસાઓ]

અનુવાદક

અધ્યાપક બેચરદાસ દોશી

ગૂર્જર ટ્રસ્ટના કાર્યાલય,

અમદાવાદ

ઈ સ. ૧૯૧૨

કિં ૦ આઠ

પ્રકાશક :

ચ બુલાલ જગસી શાહ

ગ્રામીન અચરત્ન કાર્યાલય

ગાંધી રોડ, અમદાવાદ

પ્રથમ આવૃત્તિ

પ્રત ૧૧૦૦

મુદ્રણસ્થાન

શ્રી ૫ મુદ્રણાલય

મુદ્રક પુરુષોત્તમદાસ શંકરદાસ પટેલ

ગાંધી રોડ

અમદાવાદ

અર્પણ

જગવાન મહાવીરના અનન્ય ઉપાસક
સફળત શ્રીમાન કવિશ્રી રાયચંદ્રભાઈને

સેવક
બેચરદાસ

અનુક્રમણિકા

પાન

અનુવાદકનું નિવેદન	૭
સત્પુરુષધર્મ	૧૩
પ્રાસ્તાવિક	૩
૧ આનંદ	૫
૨ કામદેવ	૨૧
૩ ગૃહપતિ ચૂલશીપિતા	૨૬
૪ સુરાદેવ	૨૦
૫ સુત્યશતક	૩૩
૬ ગૃહપતિ કુડોસિક	૩૫
૭ સદાવપુત્ર	૩૯
૮ મહાશતક	૫૦
૯ નન્દિનીપિયા	૫૬
૧૦ સાનિહીપિયા	૫૮
ટિપ્પણ	૬૧
અધ્યયન ૧	૬૧
અધ્યયન ૫	૭૭
અધ્યયન ૬	૮૦
કેશ	૮૩

અનુવાદકનું નિવેદન

આર્યસંસ્કૃતિના સાહિત્યમાં સયમધર્મ તરફ વળતાં અને તેને વરેલા એવા મનુષ્યોનાં ચરિત્રોની રૂપરેખા જાળવી રાખવાની પ્રયાસનાતન જેવી છે ઉપનિષદો, મહાભારત અને પુરાણગ્રંથોમાં આવા અનેક ચરિત્રો આપણને વાંચવા મળે છે “બૌદ્ધમધનો પરિચય”માં બુદ્ધભગવાનના અનુયાયી મહાશ્વા વકો (ભિક્ષુઓ), મહાશ્વાવિકાઓ (ભિક્ષુણીઓ) અને ઉપાસિકા (ગૃહસ્થો) તથા ઉપાસિકાઓના ચરિત્રો મૂળગ્રંથોમાંથી લઈને વર્ણવેલાં છે જૈનધર્મના મૂળભૂત સાહિત્યમાંના આ સાતમા અગ્રમાં ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપાસિકોના ગૃહસ્થાશ્રમની આછી રૂપરેખા બતાવવામાં આવી છે તેમાં મુખ્યત્વે તેઓનું સયમ તર્કનું વનણ બતાવવાનો જ સૂત્રકારનો ઉદ્દેશ છે

આચાર્ય હેમચંદ્ર લખે છે કે ભગવાન મહાવીરનો આવક-પરિવાર એક લાખ, ઓગણીસાડ હજાર આવકોનો હતો અને શ્રાવિકાપરિવાર ત્રણ લાખ, અઠાર હજાર શ્રાવિકાઓનો

અનુવાદકનું નિવેદન

આચાર્ય નિહમેનસ્તિવાકર (મન્મનિ પ્રપ્રભ) કહ છે કે દ્રવ્ય, ક્ષેત્ર, કાળ ભાવ પર્થાય, દેશ, મયોગ અને બેદ પ્રે મધુર લક્ષ્મી રાખીને તત્ત્વની વિચારણા, પ્રરૂપણા કે આચાર્યની યોગના કરવી આ રીતે આ મુનને મમજવાની દષ્ટિ આપણા આધુનિક કેળવણીના આચાર્યશ્રીની પ્રત્તાપન માધી વાચકો સુખ ગીને મેળવી શકશે તથા પરધમ કે પરર્મીનો પરિચય મરખો ન કરવાના બધા વર્મોના માકડા બાહેરાનો ખર્ચે અર્થ પશુ સનજી વકશે

જેઓ સમભાવને ચાહનારા અને પોષનારા છે તેઓને આ અનુવાદના ટિપ્પણોમાંથી વૈદિક, જૈન અને મૌદ્ધ સંસ્કૃતિની એકવાક્યતા જડયા વિના રહેવાની નથી

વૈદિક ગૃથસૂત્રો જુઓ, વિનયપિટક જુઓ કે આ ઉવાસ ગણાઓ જુઓ, તો તે ત્રણેમાં ગૃહસ્થ ઉપાસકોની અદ્વિસા અને સયમને ઝાળે તેની રહેણી મધુરી બતાવણી છે

છતાં જ્યાં મુધી તે તે સ્મૃતિઓ કે સૂત્રોને અનુસરનારા એવું જનન જનવા પ્રયત્ન ન કરે ત્યાં મુધી તેઓ એ મૂત્રોની પાશુ ફળેલી જ કરે કે એમ કહેવામાં શુ ખોટું છે ? વૈદિક ધર્મમાં

(૧) અહીં દ્રવ્ય એટલે નિજાસુ મેન એટલે તેની ભૌગોલિક પરિસ્થિતિ, કાળ એટલે વખત બાવ એટલે નિજાસુની સાંકત, ર્થાય એટલે એ શકિતનાં પ્રકાશમાં બાવિયાં કાર્યા, દેશ એટલે તેનું વર્તમાન નિવાસસ્થાન મયોગ એટલે તેની આજીવ્યાજીવની પરિસ્થિતિ અને લે એટલે નિજાસુના અનેક પ્રકારો આટલી વસ્તુઓ ઉપર ધ્યાન આપીને ઉપદેશક કે નિજાસુ આચાર કે તત્ત્વને સમજાવવા કે સમજાવનારો પ્રયત્ન કરે તો તે જીવનસ્પર્શી થઈ જીવનને સામ પડેાચાડનાર થઈ શકે

અનુવાદકનું નિવેદન

શ્રીમાન કાકા સાહેબની લખેલી પ્રસ્તાવનાને સમજવા તરફ
ફરીવાર વાંચકોનું આસ પ્યાન બેસુ છું

બેચરદાસ ઢાશી

તા ક "ભગવાન મહાવીરની ધર્મકથાઓ 'મા પૃષ્ઠ
૧૭૭ માં મહાવીર'ના ચોથા દિપ્પણમાં ૪૨ ના આંકને બદલે
૩૦ નો આંક મમજવો અને પૃષ્ઠ ૨૧૬ માં 'રૈવતક'ના
દિપ્પણમાં ૨૩ ને બદલે ૨૨ નો આંક મમજવો

“સત્પુરુષ ધર્મ”

આ અથમા ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપામકોની અવસ્થા વિષે કેવળ દ્રેહી નેધિ છે આ દસેદસ ઉપાસકો સપત્તિશાળી અને વ્યવહારકુશળ ગૃહપતિઓ છે એમતો પોતાની સપત્તિનો પ્રમાણસર વિભાગ કર્યો છે, કહ્યું પ્રમગે કામ આવે એટલા માટે અમુક સપત્તિ સ્થાપીનિધિ તરીકે અલગ રાખી છે, અમુક બીજા વેપારીઓને અથવા ગરબુ લોકોને મૂઢી તરીકે ધીરેની છે અને અમુક પોતાના વેપાર માટે તેમજ નિત્યખર્ચ માટે ગણેની છે. ગામડાંનું મુખ્ય ધન જે ગાયો તે એમની પાસે હજારોની સંખ્યામાં છે એક જણ પામે તો પાંચસો પેઠા (ગજારો) છે આ ઉપાસકો અનેક વેપારીઓને અને વણજારાઓને ઉત્તમ સલાહ આપે છે કુટુંબી જનો એમની સલાહ લઈ એમને પૂછીને પોતાનાં કાર્યો કરે છે વિવિધ પ્રવૃત્તિઓ કેમ વધારવી એ બરાબર જાણતાક્રમતા હોવાથી આખો સમાજ જણે એમના ઉપર આધાર રાખીને ચાલતો હોય એવી રીતે

ઠે અને પોતાના સન્યાગી નિર્ગ્રંથોને આ વૈશ્યોના જીવન
 હેપરથી બોધ લેવાનું સૂચવે છે અને એ શ્રમણનિર્ગ્રંથો પણ
 આ ઉપાસકોની પ્રગતિ જોઈ નમ્રપણે નિનયથી ભગવાનની
 શિખામણ સ્વીકારે છે લીધેની દીક્ષા યોગ્ય રીતે પાળવાની
 શક્તિ હવે શરીરમાં રહી નથી એવો અનુભવ થાય એટલે
 ‘સ્યમધર્મ’ પાળવો શક્ય હોય ત્યાં સુધી જ નગર છડાવાય’
 એ બોધ માયો કરવા તેઓ શરીરનો લોભ ન રાખતા
 આદાર ધરાડીને અથવા તદ્દન બંધ કરીને સ્વેચ્છાએ મૃત્યુને
 ભેટ છે અને આ રીતે મરણાત મુધી સ્મૃતિયુક્ત અને સમાધિ
 પરાયણ ગ્રહે છે મરણ આવીને ઝડપી જાય એવી દયામણી
 સ્થિતિમાં તેઓ રહેતા નથી માગતા માણસની પ્રતિદા એમાં જ
 રહેલી છે કે સમય મમણ એ પોતાની મેળે પોતાનું મરણ
 નક્કી કરે અને તેને અમનમાં મૂકે

પુરાણોના દેવોની પેઠે જન ગાઓના દેવો પણ તપસ્યાના
 બીકણ હોય છે કોઈ ઉગ્ર તપસ્યા કરે તો એને એમાંથી
 ચળાવી નીચે પાડવાનો પ્રયત્ન ન કરે તો એ દેવો શાના ?
 આપણા ઉપામકોને ચળાવવા માટે પણ દેવો આવ્યા માણસ
 નિર્વાણની ઇચ્છા રાખે મોક્ષનો પિપાસુ હોય તો દેવોને મન
 એ બંધમાધમ લક્ષણવાળો છે પોતાની માયા વડે દેવો એની
 આગળ એના પુત્રના કકડા કરી બતાવે અને એ કકડા રાધીને
 એના શરીર પર લોહી માસના ઝાંટા ઉગડે !

ઉપાસકો ગમે તેટલા નિર્ભય હોય તોય આખરે માણસ
 ખરા દીકરાના કકડા જોઈને પણ જે ચવાયમાન ન થયો તે
 પોતાની માતાના વધની બીક બતાવતાવેત સામે ચવા તૈયાર

ભગવાન મદાવીરના દશ ઉપાસકો

થયો બીજો એક શરીરમાં સોળ રોન દિવસ કરવાની બીજી બતાવના અવશ્ય થયો ત્રીજો ધનને કા નો મોરો શ્રીને કા જે વગી એક જાણે અનિમ ધર્મીએ ક્રોધ કરીને પોતાની શ્રીને શાપ આપ્યો અને થોડુંક તપ મેળુ પણ લ્યાં ભગવાને કશુ કે અતિમ સલેખનાને સ્વીકારીને રહેના બ્રમહોપાસકે કોઈને સાચુ હોય તો પણ અનિષ્ટ અને અગ્રિય વચનોથી કાઈ કહવું ન શકે ત્યારે રોખે તન પ્રાપશિત કશું

માધા શુ રીતે ગિળો યુગની કદી વાત કેવળ શ્રદ્ધાથી જ મદલ કરે છે ચુરુ કશુ સાચુ હોય જ નોઈએ એ જાતની આસિત શુદ્ધિ મેળાથી એ વાત સ્વીકારતા એમને મુશ્કેલી નથી નડતી પરિણામે એમને આવી વસ્તુ દાખવા દસીનથી મિલક કરતા નથી આવડતી પણ મામા પક્ષની દષીન તોજવાની તો વાત જ રી તેથી જ્યારે મુદ્ધપતિ કુડકોમિક ગોરાય પદના એક દેવને નિરુત્તર કા શક્યો ત્યાર ભગવાને એના ખામ વખાણ કર્યા

ભગવાન શુદ્ધ તથા મદાવીરના 10માં બાસકે કે ત્રેમક અવતર ધર્મોપદેશકો કૃતા મેળાગો C લેખ છે જેમ વેપારીઓ ધન મેળવવા 11 પ્રવતન કરે ગાજીઓ રાજ્ય મેળવવાનો તપન કર અથવા ગયેલુ રાજા પાછુ મેળવવા મથે તેમ તે વખતે ધર્મોપદેશકો અને ધર્મમંરુપકો ગિળો મેળવવા માયવવા અને ગયેલાઓને પાછા જીતવા ઇનેજગ મેતા સદાનુવ્રતની વાતોમા સદાનુવ્રતને પ્રથમ મ ખનિપુત્ર ગોરાવનો શિષ્ય જતાઓ છે ત્યાં એક દેવ (આ દેવ સારો લાગે છે) એને ભગવાન મદાવીરને તરફે જવા સુચવ છે ભગવાને એની સાથે અર્ચા

કરતા જે આતુર્ભાગે વ્હીનો કરો છે તે મહાવીરની સા-
કુશનતા મનાવે છે નિરાતિવા તમામ પુરુષાર્થને કેમ હરો
છે જરા મહાગેનો નાશ કેમ કરે છે એ એમણે ત્યા દેવામાં
બતાયુ છે

આ વાણિયા વપારાઓ મહાવીર પાસેથી ઉદ્ધારનો રસ્તો
મેળવ્યા પછી દૂતચતાર્થી મહાવીરને જે વિગેવણો લગાવે
છે તે પણ વૃદ્ધ જીવનને અનુરૂપ જ છે મહાવીર મહાગોપ છે,
કેમકે સમાજ એટલીમા જામતા જીવનુ તે રક્ષણ કરનાર છે તે
મહાસાર્થવાહ પણ છે કેમકે તે જીવોનુ ધર્મરૂપ પથ વડે રક્ષણ
કરી તેમને નિર્વાણરૂપ મહાનગમ પહોંચાડનાર છે તે મહાધર્મઠથી
પણ છે, કેમકે મન્માર્મથી બ્રહ્મ થયેલા અને અમત્યથી પરાજીત
થયેના જીવને ધણી મમજૂની અને બોધ આપીને મન્માર્-
કાતારથી પાર ઉતારનાર છે તે મહાનિર્મામક છે કેમકે તે સ સારરૂપ
મહાસમુદ્રમા નાશ પામતા, વિનાશ પામતા ફૂળના અને ગળકા
ખાતા જીવોને ધર્મરૂપ નાન ભાગ પાર ઉતારીને નિર્નાશને
કઠિ પહોંચાડનાર છે આ બધા વિગેવણો રસ્ય જીવન માથે
સબધ ધરાવ છે મહાવીરના ધર્મોપદેશની સિદ્ધિ આ વિગેવણો
માગૂતે વિગેવ રીતે વ્યક્ત થાય છે આના શ્રદ્ધાવાન શુદ્ધપતિઓ
પોતાની સ્ત્રીઓને પણ એટલી જ છૂટ આપે છે લગવાન
મહાવીરનો ઉપદેશ ગમે જિતવે કે તગત પોતાની પત્નીઓને
એ જ ઉપદેશ સ્વતંત્ર રીતે સાંભળવા મોઝી દે છે જેથી તેઓ
જે કાઈ દીક્ષા લેની હોય તે સ્વેચ્છાએ લે અને જ્યાં પોતાની
મર્યાદા જડે ત્યાં થોભી જાય.

આવા સુદૃઢ વાતાવરણમા શુદ્ધસ્થ ઉપામકોએ કેવા કેવા

ભ્રમવાન મહાવીરના દસ ઉપાસદો

વનો લેવા જોઈએ, કઈ રીતે જીવન ગાળવું જોઈએ, જોખમ
જોડો ધર્મનો કેટલો જામ એમણે પાઠવો જ જોઈએ અને
કઈ દેમે આગળ વધવાયો મપૂર્ણ ધર્મનું પાલન થઈ શકે
તે બધું આ નોંધમંદમાં નવાવવામાં આ મુ છે

જૈન ધર્મ જેવો ઉત્કટ ધર્મ-મોહધર્મ-એકાએક
આચરણમાં ન જ મુકાય એટલે એની સૌમ્ય આવૃત્તિએ
તૈયાર કપા વિના ચાલે જ નહિ તેથી શિષ્યોને ચલાવવામાં આત્મ ત
કુસળ એવા માનમલાચી મહાવીરે તેમને ચલાવના માર્ગ અને
ક્રમ મુદ્દર રીતે જાણી આપ્યા છે

જ્ઞાનમાન માપેક્ષ છે માણસનો અનુભવ એમમાં
હોય એમ મહેનાર જૈન ધર્મ કેઈ પણ સપ્રદાયો આત્મતિ
વિરોધ તો ન જ કોઈ શકે નત્વજ્ઞાનનું રત્ન અનેક પાસાએ
વાળું છે તેથી એક પાસાનો આશ્રય મળી બીજા પાસાઓની
નિંદા કરે છે ખરું જોના દરેક પામને ભુદી ભુદી બાબુએઈ
જોઈએ ત્યારે જ સમગ્ર રત્નનો કઈક ખ્યાલ આવી શકશે
જૈન ધર્મને જેમ આપણે અનમન્તવાદ કહીએ છીએ તેમ એને
સમન્વયવાદ પણ કહી શકીએ દૃષ્ટિસમન્વય અને તાત્ત્વિક ભેદોની
એકવાક્યતા એ જ જૈન તત્ત્વજ્ઞાનનો પ્રધાન સૂત્ર છે આ મથક
જયારે પરપાખડની પ્રસસા કરવાનો નિષેધ કર્યો છે ત્યારે
એનો અથ એનો જ થાય છે કે એક વાર તારીને તપાસીને એ
માર્ગ, મહણ કર્યો એટલે રોજ રોજ નવા નવાના લોભમ
નવા નવા માણે સ્વીકાર કરના નેસતું નહિ અન્ય સપ્રદાયોમ
રહીને પણ માણસ મોહ મેળવી શકે છે એવો જૈન વૃત્તિ

નીચના શાસ્ત્રનાકેશમાં મુદર રીતે આવી ગયેલી છે

સેવવરો ય જાગવરો ય વુઢો વા તદ ય અગ્રો વા ।

નમમાવમાવિઅપ્પા મુદ્દ મુક્સ ન દ્દેહો ॥

સ્વેતામૃ હોય, ત્રિગમ્ય તાય, બોદ્ધ હોય કે અન્વકોઈતેય
પશુ જેનો આત્મા મનભાવથી વામિત છે તે મોક્ષ મેળવે ॥
એમાં મદેહ નથી

ઇતિહાસમગોધકોને આ પ્રાચીન વાર્તાઓમાંથી જૂના
કાળની સામાજિક સ્થિતિ વિષે ઇટલીક માહિતી અવસ્ય મળી
શકે છે ગૃહપતિ મહાશત્રની પત્ની રેવતી અમાધાત”
નો ગોય થયા પછી પણ રોજ મે મે ગાયના વાજરડા માગીને
ખાવા માગે છે ગૃહપતિઓ માતા કે સ્ત્રીના વધના પ્રમાણુમ
પોતાના પુત્રોના નવ વિષેઓની અસ્વસ્થતા ગમે છે, પત્ની
પોતાની શોક્યને નિષપ્રયોગ કરવાની પણ તૈયારી રાખે ॥
આવી આવી ઇટલીએ જીનાઓ મામાજિક ઇતિહાસની દૃષ્ટિએ
મેળી કરી રાકાય

પહેલી જ વાર્તામાં ગૃહપતિ આનંદ રહેણીકરણોમાં
જે સયમના નિયમો ને છે તે હિપરથી પણ સમૃદ્ધ અને
સમર્થ ગૃહસ્થાથમીઓ થુ ખાતા થુ પીતા ઇત્યાદિ ઇટલીએ
માહિતી આવી જાય ॥ એ ગૃહપતિએ પોતાની હુમ્મીઓને
મર્યાદિત કરનામાં પણ પોતાનું રમિયાપણુ હોયુ છે એમ
લાગતુ નથી સાગમાં સારી એક વસ્તુ રાખાને બાકીની
વસ્તુ એણે હોડી દીધી છે પોત પોતાના સપ્રદાયમાં શિષ્યોને

(૧) કાઈ હસુઓના એવા દંડે

લગ્નવાન મહાવીરના દસ ઉપાસકો

એમવાની અનુગ્રાહી જ્યારે સાધુઓમાં આવે છે ત્યારે એની
લાગે ગુચ્છ તરીકે જિ : ધર્મીઓનું દુ : સાંભરીત નદિ
એમનો મતકાર કરીત નદિ, એમનો આશ્રય કે મદદ આપીત નદિ
એસ વચ્ચો લેવા પડે તે તેમાં આશ્ચર્ય શું ! કેનરમન,
તમસીય વટલામણુ વમેરનો આશ્રય લઈ પોતાના સખાવતી
સખ્યા વધારવાના આ દિવસોમાં ઉપ ના વચ્ચેની ફરી જાગૃત
થાય તે નવાઈ નથી હસ્યામનો રીમાઝ ક્યા પછી ને ઠાઈ
પાછો જાય તે એને સમજાઝ કરવો-પયસનો વગસાઝ વગ-
સાવી મારી નાખવો એના નિયમ કેટલાક મુસલમાનોએ
કર્યો હતો જ ને !

રાખના દખાણુધી, ન્યાત જેવા મમૂના દખાણુધી,
દેવતાએ મતારેલી બીકની જગરજસ્તીધી, યુરુના આમદધી
અથવા આશુવિમા મેગરવાની યુરેલી રૂપ જગદમા સપ્તાયા
હાઈએ ત્યારે ધર્માન્તર કરવાની મુશીબત આવી પડે છે
કાઈ નદિ તે અન્ય ધર્મેનું સાડુસાડું તે બે લગુ જ પડે છે
તથા અન્ય ધર્મી એને નમતુ જ પડે છે એવા પ્રસંગો સપ્તાય-
નિદાના અપવાદરૂપ મળીને સાલગારોએ સ્વધર્મીઓની
આખ્યાત્મિક સમિત વધારી નથી તેમના આત્માને ચડા પો નથી
ઓ પોતાના સખને મજબૂત પણ કરી નથી એમા
કેવળ નનગા લોકોને રક્ષણ આપ્યું છે

ઉપાસકો જ્યારે જીવનઅવદારમાંથી નિરૂત થાય છે, ત્યારે
લોકો સારેનો એમનો સજધ ઓઠો ઘઈ જાય છે આત્મેનતિ
માટેનું મોટામા મોટું વાતાવરણુ તેઓ પોઈ બેસે છે બિદ્યા
દેનાઝ અને ઉપદેસ સાબળવા આવનાર લોકો ઉપરાત અન્ય

“મત્સ્યુત્તમ ધર્મ”

મમાજ માથેનો એમનો મબધ તૂટી જાય છે પિંડપાત જેટલીજ સામાન્ય મેવા લેવી અને આવે તેને શાસ્ત્ર પ્રમાણે ઉપદેશ મળવાવવા આટલું સંતુષ્ટિ જીવન ચલાવી મમાજ મેવાનું વિશાળ ક્ષેત્ર એમને માટે બધ યર્ષ જાય છે હ મેશા જેમના સાથે ગહેડું પડે છે એના બીજા બાવાઓ માથે શાસ્ત્રચર્ચા અને ગહેડીકરણીના કર્મકાંડોની ચર્ચા એટલાજ રમના ત્રિપથા એમને માટે બાબી રહે છે નથી માધુઓનું જીવન જેટલું નાપક અને ભન્ય થવ જોઈએ તેટલું નથી દેખાતું તપ કરીને કાયા શુષ્ક કૃચ્છ અને હાડપિજ્જ જેવી કરી નાખવી એ જ મોટું ભૂષણ મનાય છે એના જ ન્યાંયા રખાણુ આવે છે જે ઉપાસકોએ અને શ્રાવકોએ ધામક ગૃતિહાસ લખ્યો દોત તો આ વર્ણનોમા કાર્મિક નવુંજ તત્ત્વ આવત આજની સ્થિતિ એ છે કે મુગ ધર્મમર્યાપક અને એના નિકટવર્તી સિખ્યો, એ બધાના ગયા પછી બસા ત્રણમે વધે બા જૂનો વાતો મહારી મહારીને સાધુઓએ આ બધું લખેનું ઈ જોટલું પણ એમણે કર્યું એ મનુષ્ય સમાજ ઉપર એમના મહાન ઉપગર છે

(૨)

ઉપાસકોની અવગ્યામા ગૃહસ્થાશ્રમી શ્રાવકોએ કષ્ટ જાતનો ર્મ પાળના જોઈ મે, એમની પાસે જોજામાં જોજા કેના આચારની અપેક્ષા ગ્યાય કે એનો અગુચિનિર્દેશ કરનાનો આ અગનો ઉદ્દેશ દેખાય છે ભગવાન મહારીગના સમયમા જે ઉપાસકોએ એના ધર્મનું પાલન ર્યું તેમના તાપતાઓ આ અગમા એકન કરેતા છે ત્રિપામક આન નુ ધર્મજીવન પ્રથમ દાખના તરીકે આપીને એણે જે જાતનો

ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપામકો

સવમ કર્યો અને જોતો કર્યો તે જાનતો અને તેટલો જ ઉપાસકોએ કરવા જોઈએ એમ કહેવાનો હેતુ ન હોઈ શકે ઉપાસક આનંદીકવીક સ્વાધ્યો દખાવે છે એટલે હજીરિમિ પરિમાણ નહીં કરવામા તેણે સાગમા સારી વસ્તુઓ જ ઉપભોગપરિભોગ માટે રાખેની જાણના છે પણ એણે સવમ ધર્મની શરૂઆત કરા એટલું એને માટે જાણ હતું આદ્ય પદર વન આ રીતે જાણ્યા પછી એને જાનપ્રમથ લેનાતુ સુઝાય અને અતે એણે માગણાતિક સલેખના કરી છે છતાં ભગવાને પ્રથમથી જ એને વિષે કહી રાખ્યું છે કે એ ॥ મવમ પ્રવર્જિત થના જોટવી કાટિએ પહોચવાનો નથી ઉપામક આપ્તવન કે શિક્ષાવનતુ પાવન કરે તોય અત તે સ્વૂવ વત જ છે એથી સામાજિક સતચાર જાગવાય એ મોક્ષ સુધી સર્ઈ ન જાય

વૈદિક ધર્મની નાતુરૂપની ક પનામા પણ માણસ પોતાની યોગના પ્રમાણે આચારધર્મ લાગતો ગ્રહે એટલો જ જાણ છે જીવનની પ્રમતિ માટે તો આચારધર્મ કર્યોનો છે જૈનધર્મ પ્રમાણે સામાજિક ધર્મ અને મોક્ષધર્મ એ બે જુદા છે નિર્વાણ એ જાનતો હિદેશ છે ખરો પણ સમાજમાથી મુક્ત રવા વગર માણસ સદ્ય ધર્મનું પાનન ન જ કરી શકે એવી સિતિ હોનાથી જે સાધુસધારી યાય છે એ જ મુક્ત થઈ શકે જવી કલ્પના પાછળથી જવા થઈ છે

ધાર્મિક ઉત્તતિ તો માનમિત્ર ગિતિ અને હૃદયની તેવારી ઉપર આધાર રાખે છે છતાં જ્યાં આત્મા છે અને સદ્ય ચનાવવા છે ત્યાં જાણ નિયમો કરના પડે છે જાણ નિયમો માટે આગ્રહ ગણવો મદના હોય છે એટલે એનું મદદન

“સત્યુચ્ચ ધર્મ”

વધતું જાય છે અને સમાજ પણ એ જ વસ્તુ પમદ કરે છે આતરિક તૈયારીનું માપ બહારથી સી રીતે કઢાય? પરંતુ મોક્ષ માટે કેવળ બાહ્ય પાલન ગતિ નથી કોઈ કોઈ વાર બાહ્ય પાલનથી આવતી અવશ્યકિ અથવા મતોષ પ્રગતિને અટકાવનારાં નીવડે છે તેથી સ્થૂળ પાલનને મામાનિક ધર્મ તરીકે જ ઓળખવું જોઈએ

આર્ય મસ્કૃતિની ગંધીજી શાખાઓમાં અહિંસા, સત્ય અસ્તેય, અહાંત્યય અર્થે અપરિગ્રહ એ પાંચ જ્ઞાતના સયમો ઓછાવતા પ્રમાણમાં અને સુદ્ધમોદ સાથે મહત્વના ગણાયા છે સમાજમાં રહેવું તે દ્રોહ વગર રહેવું જોઈએ, જ્યાં દ્રોહ ટાળી ન શકાય ત્યાં ઓછામાં ઓછા દ્રોહથી જીવન ચલાવવાની ઉત્કટ ઇનેગરી હોવી જ જોઈએ મનુષ્યમાં આહ્યુધર્મ વિશે એવડા ગૃહસ્થધર્મનું એ જ નક્ષત્ર આપેલું છે -

અત્રોદ્દેષૈવ મૃતાનામ્

અપ્યત્રોદ્દેષ વા પુન ।

યા વૃત્તિ તા સમાસ્વાય

વિપ્રો જીવદ્ અનાપદિ ॥

ગૃહસ્થજીવન એટલે કે સામાન્ય મનુષ્યજીવન હિંમા અને દ્રોહ વગર ચાલતું જ નથી પણ દ્રોહ અને હિંમામય જીવનમાં કૃતાર્થતા નથી માણમે જોયું અને શોધી કાઢ્યું કે હિંસા જેટલી ઓછી કરાય તેટલું જીવન પરિત્ર અને કૃતાર્થ થાય છે જીવનનો પ્રવાહ વિકૃત કર્યા વગર હિંમાની માત્રા જીવનમાંથી વ્હાડે વ્હાડે કેમ ધગાડાય એની શોધ અખડ ચાલવી જોઈએ દુસ્તમા તો હિંમા અખડ

કાયપાકાનૂન અને ગજવારી સત્તાની બધી સુક્તિઓ અ-
જમારી જોઈ એમની અપૂર્ણતા જોયા પછી તે ફરી ધર્મને જોડે
કે કળવણીને રસ્તે જ આવવા લી છે ત્યાં સુધીમા ધર્મે પોતાની
જૂની કાચળી ઠાળી નાખી મત્તા અને બાલ નિયમ
સાથેનો મેલો મહકાગ છોડી દેવો પડશે તથા શુદ્ધ કળવણીને
માર્ગે પોતાનું સંસ્કરણ કરી લેવું પડશે

સાસ્ત્રીય પરિભાષા અને સૂક્ષ્મ મતભેદની ગ્રીણુવટ
બાજુએ રાખતા સદાચારી ગૃહસ્થધર્મી ઉપાસકે પાળવાના
નિયમો નીચે પ્રમાણે જણાય છે આ નિયમો પાછળ માત્રાધિક
આગ્રહ બહુ નથી ધર્મનો આગ્રહ ન હોય એવો સુવ્યવસ્થિત
સમાજ પણ પ્રગળા કલ્યાણને અર્થે આવા જ નિયમો ધરે

(૧) સત્યાચરણ—આના ઉપર સમાજનો બધો આધાર
રહેલો છે જે સત્યને ચોરે તે બધું ચોરે છે મત્સ્ય ધાર્યે તે
મૃચ્છી। માટે માણસ અસત્ય ન બોલે પણ પામર માણસ કોઈ
વખતે સત્ય બોલનાની હિંમત ન કરે એટલે આદામા આજી
નીચતા નિયમો તો પાળે જ -

કાઠિના ઉપર વગર વિચાર્યે આજ ન ચૂકે, કોઈની ગુપ્ત
વાત પ્રકાશિત ન કરે, સ્ત્રીગૃહસ્થની વાતો ન બોલે બોલી
સલાહ ન આપે અને ખોટા લેખ પણ ન કરે

કન્યાની લેણદેણમા, દોર ઢાળની લેણદેણમા વાડી
વજ્રાની લેણદેણમા બોલી વાત કહેવાની લાનચ ખૂમ હોય
છે તે આગ્રહપૂર્વક ટાળી

કાઠિની ચાપણ ૧ બોળાવી

બોલી સાક્ષી ન આપી

સમવાન મહાવીરના દસ ઉપાનકો

(૨) અનંતય—કોઈએ ન આપેલું લેવું એતો ચોરી જ છે. પામર માણસ લોકને ખાળી નથી શકેતો એટલા માટે બીજી પક્ષ કેટલીક ખાસ એતવણી એને આપી છે -

ચોરી ન કરવી ચોરીનો માન ન રાખવો, ચોરી કરવા કોઈને પ્રેરણા ન કરવી, ચોરા તોલા માપા ન રાખવા કે ન વાપરવાં સેવએળ કરીને કે બનાવટી વસ્તુને મૂળની જગ્યાએ બતાવી વહેવાર ન કરવો અને રાત્રી પ્રગટિત ખાતર અમુક વસ્તુ રાત્રી બારે ન જાય અથવા રાત્રીમાં ન આવે એવો પ્રતિનય કયો હોય તો તે તોડવા નહિ.

(૩) અદિસા—અદિમા અ જ દુવનની માર્ફકતા છે જતા માણસને ફેરવારણુ માટે પણ થોડી વણી દિસા કર્યા વગર છૂટકો નથી આ દિસા જેટલી ટાળી સકાય તેટલી ટાળવી રહી હ વમાં અદિમાવૃત્તિ જાએ એટલે દિમા ટાળવાના જેટલા ઉપાયો જડે તેવા માણસ શોધવો રહેવાનો માણસ આટલું તો કોઈ મળે ન જ કરે -

કોઈનો વધ ન કરે, કોઈને બાધે નહિ માનહેદ ન કરે, શન ઉપાત બાર ન મોકે કામ ન કરાવે તેમજ કોઈનું ખાતપાન બધ ન કરે.

(૪) અધ્યર્થ—વિકાગમાનમાંથી મુક્ત રહેવા માણસે મધવુ જોઈએ ગૃદસ્થાત્રમીએ પણ અધ્યર્થ તરફ જવાનો પ્રયત્ન રાખવો જ જોઈએ પ્રાકૃત મમાજના સોડો આટલું માયવે તો પણ મધુ યધુ -

ચોતાની બીથી જ સતોષ માને કુમારી કે વિધવાનો સસર્ગ ન કરે વેશગમન ન કરે બીજી સ્ત્રીઓ સાથે પણ

દુગાગ્રએષા ન કરે, પોતાની સ્ત્રી મિવાય કાઈનો પણ વિકાગે સ્પર્શ ન કરે, કે તેમના તરફ નિકારી આખે ન જુએ

મુમુક્ષુ માણસે મનને સાચવવા માટે બીજાના વિવાહો કુવાની જ જાળમાંથી પણ મુક્ત જ રહેવું અને પોતાના વૈવાહિક જીવનમાં પણ કામભોગમાં તીવ્ર અભિનાય નહિ કરવો

ગરોજ ન બને તો મહિનામાં ચાર દિવસ (૮, ૧૪ ૧૫, ૩૦) આખો વખત ઉપવાસ કરવો, સ્નાન નિલેપન, ગંધ માલ્ય, અને અનકાર હોડી દેવા, વાજ કે કાઠની પથારીએ રહીને અથવા વીરાસન વગેરે આસનો પર ગદીને ધર્મનું ચિતન કરવું તથા સર્વ નિઘ પ્રવૃત્તિઓનો ત્યાગ કરવા

(૫) અપરિમદ—ગૃહસ્થાશ્રમીના મુખ્ય આકર્ષણ બે મનકેથી કાન્તા બન્નેનો મપૂર્ણ ત્યાગ છટ હાથ તોયે સામાન્ય માણુમની હિમત ન ચાને તેથી માણુસે ઓછામાં ઓછું આટલું તો કરવું જ જોઈએ -

પોતાના ખાનપાન ઉપર અકુશ રાખવા, ઓઢવા પાથરવા તથા કપડાનતાની ખાનતમાં આકરી મર્યાદા બાધી દેનાં ધર્મધર્મો નિચાર કરીને જ ધર્મ પસંદ કરના, મ પત્તિ આઠિના સમ્રદ માટે પણ પરિમાણ નક્કી કરવું, જેટલી સાદાઈ જીવનમાં ઢાખન કરાય તેટલી કરવી, ભોગસેવન ધર્મો, મુસાફરી, છત્યાદિ પ્રવૃત્તિઓ ઓછી કરવા તરફ વલણ રાખી કમક એની મર્યાદા સ્પષ્ટપણે બાધી રાખવી એક અગ્રેજ લેખક કહે છે તેમ Nothing relieves and ventilates the mind like resolution અહીં resolution એટલે તત સમજવું

આપણું મન હંમેશા સ્થિર અને વિવકી નથી હોતું તેથી

ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપાસકો

દરેક પ્રયોજન રખતે વિચાર કરવા પ્રેરવા કરતાં શાંત મનથી સમગ્ર વિચાર કરી કેટલાંક મનો લઈ રાખ્ય દેવ નો મનને સ્વાભાવિક મગ્ન્યૂતિ મને છે અને શાન્તિ ગ્રહે છે માનસિક શમ્ભિનો સમગ્ર કરવાનો આ ઉત્તમ ઉપાય છે

મનો લીધા બા પશુ તેમનું રમ બુ તામ્યુ રાખવું નોઈએ અને એ બધુ આત્માનો અનાત્મા ઉપર વિજય સાધવા માટે છે જે ધ્યાનમાં નહે એટલા ખાતર માણસે રાજ અર્થે પોણા ઠસાં શાન્ત એસીને સમજાવ કેવલો નોઈએ કે જેથી વિકાર શમી જાય અને નધા જીવે પ્રત્યે મંત્રીજાન બધાય

આ મંત્રીજાન અથવા સમજાવ કેવલ મનમાં રહે તે તેની કિંમત કેટલી ? માણસને પોતાની આજ્ઞામા એાહી જરૂરિયાત કરતાં વધારે રાખવાનો દુકલ નથી એરી સ્થિતિમાં માણસ પરિમલ રાખે જ તે એણે એરી વસ્તુનો ઉપભોગપરિભોગ ઇષ્ટમિતોને માથે રાખીને અને જે ઇષ્ટમિત નથી એવા અતિવિઓનો પણ ભાગ રાખીને પી જ કરવો જેથી સપતિ સાપરૂપ ન નીવડે અને પ્રજામા અસુખા । ફેલાય માણસ પાસે શમ્ભિ છે એટલા ખાતર માણસ ગમે તેવો ઉપભોગ કરે એ જેમ ખોડુ છ તેમ આધન મગ્ન્યુ છે એટલા ખતર લોભ કરીને માણસ ખેતી, વેપાર વાણિજ્ય, વગજવડુ દત્ત્યા ધધાઓ પશુ હક મદાર વધારે એ ખોડુ છે નહિ તે તોળજો જે જારી પ્રવૃત્તિના મરખા જ હકાર ■ પણ અ પ સાધનોને લીધે દરીદ્રાર્થ કરવા અમમર્થ છે નેમને અન્યાય થાય નેમની રિંસા થાય સેવા નેતા કે સ્વાર્થની દષ્ટિને મેરા ક તા માગ્યસે દિશાનુ પરિમાણ બાધવું નોઈએ અને આગળ જતા તે ગોણુ પણ કરવું નોઈએ આમા મ મિતપણુ કેવલો એવી શીક કેટલાક ગમે પણ

તે મિથ્યા છે. ગ્વાર્થ, લોભ, દ્રોહ, અધિમાન અને મતાતેષ
ચિરતાગ કર્યે કોઈને વાલ્ય નથી એમનો સ કોય થવો જ જોઈએ
નિગ્ધેશ સેવા પ્રેમ અદિમા, હૃદયનો વિમસ અને
કદમાશ્ચયિતનને કોઈ મર્યાદા સૂચવતું નથી

ફટલાક કર્મો એવા છે કે જે અનિ'ટ કે સદોષ હોય
તોય 'કર્યા વગર છૂટકો નથી એવા કર્મો પોતે પોતા પૂગતા જ
કર્યા હોય તો એના પર સ્વાભાવિક અકુશ ગ્રહે છે પણ એ
એકવાગ્ધ ધો બનાવી દીધો કે પછી સદમ ગાખવો અગત્ય થઈ
જાય છે, હિસા ધટનાને બલ્કે વધતી જ જાય છે એવા કર્મો
ધધા તરીકે ન કરવા એમા જ મમાજહિત અને આત્મિક
કલ્યાણ ગ્રહેના છે

જેમા મોટા પાયાપર અગ્નિપ્રયોગ કરવો પડે, જગનો
ખાજવા પડે, રમવાની કે ગોભાની વસ્તુઓ તૈયાર કરવા માટે
પ્રાણીઓનો વધ કરવો પડે કે એના વલને ઉત્તમન આપવું
પડે હિસ પ્રાણીઓ વિષ મધ શભ જેવી ધાતક વસ્તુઓ-
નો વેપાર માણસાઈને ન જાગે એવો દામદાસીઓનો વેપાર,
વગેરે બધું પ્રથમથી જ ત્યાજ્ય ગણવું જોઈએ આવા નિયમોમા
એક જ વસ્તુ ધ્યાનમા રાખવાની છે અને તે એકે આપણું જ્ઞાન
વધે તેમ નિયમોમા ફગાર થવો જોઈએ નહિ તો કદ તો ન
ખનાય પણ અસખ્ય જીવોને ઉઠાણી તૈયાર કરેના રેશમના વસ્ત્રો
મદિમા વપરાય એવો હાસ્યાસ્પદ પ્રકાર થઈ જવાનો

દાખલા તરફે જાડા વગેરે ચનાવવાનો કચેનો નિષેધ
અને ભાય ફાડતી પડે તેવો ધધો ન કરવાની સૂચના સ્વીકા-
રાય તેવા નથી કેમકે અનાજ ખાઈએ છીએ એટલે ખેતી

ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપાસકો

કર્થે જ છૂટકો પોતે મ્હીએ અથના બીજા પાસેથી કરારીએ એ સરખુ જ છે ગાડા ન ચાને તો બળતુ ખર્ચ ખેડૂતને ન પોમાય. ધાણી કોના વગેરે ચલાવવાના ધધાનુ પણ તેમજ જળાશયોમાં મચ્છર થાય અથવા પાણી નરક જેતુ મધાવા હાએ ત્યારે આરોગ્ય ખાતર તે પૂરવા જ પડે અને એ કામ ધધાદાર લોકો પાસેથી પણ કરાવતુ પડે

મતો એ કાર્ધ પીનન ઝાડના નિયમો નથી કે વળીસની પેઠે તેમનો અર્થ કરવામાં જ બધી ભુદિ વાપરીએ યાવઅકચ મૂળ મતોનુ ખાનન કરવાની દષ્ટિએ આ મધા મનોની વિગત ઉત્પન થઈ છે એટલે મૂળ મતોનો ઉદ્દેશ મધાય એરી રીતે વિગતોમાં ધર્મજોએ ફેરકાઠ કરવો જ જોઈએ નહિ તો આપણી જગતા ધર્મમાં પેસી જવાની

મતો લીધા પડી એમને બાધક એવુ વાતાવરણ ન જ ગમ્મતુ જોઈએ

કામોત્તેજક વાનો કરરી ભાગી પેઠે ઘરિરના ચાળા કરવા, બકમકોટ કરવો મન વચન કાવાનો દુષ્ટ પ્રયોગ કરવો સ્મૃતિ કાવમ ન રાખરી કરવાના ધર્મ કામો અન્યવસ્થિત રીતે અથવા અદાવિરહિત થઈને કરવા, મનોનો સબ્દાર્થ ખાળીને તેમનો ઉદ્દેશ નટ થઈ ભવજેમ કરતુ એ બધુ ટાળતુ જોઈએ દાન કરતી વખતે દાનનો ટેવ ન કરવો દાન ન ફેવાની દાનતથી પોતાની વસ્તુ પારખની છે એમ ન મનાવતુ, દુર્ગીકાર્ધની દાનત ગમ્મીને દાન ન આપતુ એરી એવી સચનાઓ તો ખ્યાનમાં ગમ્મવી જ જોઈએ

જે વખતુ આપણે ન કરીએ તે મીજા પાસેથી, નોકર ચામર

માગ્ધતે પણ ન કરાવીએ એ નિયમ તો સહેજે આવી જાય છે

મપ્રધાય પગલે એ પ્રતો ખામ છે પોતાના સપ્રધાયના માધુસતોને આપરપૂર્વ સદાય કરની એ તો યથાયોગ્ય છે જ પરંતુ લિનધર્મીઓની મેવા કે વામા કસો વાપો ન હોવો જોઈએ જનદુ અહિમાધર્મની પ્રતિષ્ઠા એમા રહેની છે કે લિનધર્મીઓ પર પોતાના ધર્મની હિતા અને મદિધ્પુતાની હાપ પડવી જ જોઈએ અને પોતાના ધર્મનું શ્રદ્ધત્વ નાદોરા નહિ પણ આપણી આયવૃત્તિદ્વારા મિદ્ધ થવું જોઈએ

પણ કેવળ સકા, કાક્ષા કે વિચિકિત્સાને લાધે મનને માધુમ કામાકોળ સ્થિતિમા ગળે પોતાની માન્યતાઓમા અસ્થિર રહે અને પોતાના ધર્માચરણના ધ્વજ વિષે અવિશ્વામ કેળવે અને એ રીતે નવા નવા મપ્રધાયના માધુઓને ખોલાવી રોજ અસ્થિર થાય એ જાતનો પગપાખ કમસ્તવ નિષ્ઠ જ કહેવાય પરંતુ પરધર્મીઓ સાથે વાતો પણ ન કરવી, તેમને ખાનાપીવાનું ય ન આપવું એ બધું તો જૈનવૃત્તિથી વિરુદ્ધ છે

મુશળ, કાફળી તતવાગ આદિ પ્રદાગના માધનોથી સમુખ ન રહેવું એ અનયદક્યાગન એક લક્ષણ આજે આપણું ધ્યાન વધારે ખેંચે એવું છે યુરોપ અમેરિકામા તોડ અમાતામાતા-સત્તમન્યાસની દિવસાવ આને છે તેનું જ તત્ત્વ એની પાછળ રહેલું છે હાથમા સત્ત આને એટલે દિમા કરવાનું મન થવાનું જ

જૈન ધર્મમા પ્રતિક્રમણ અને આલોચનની પ્રથા છે તે પણ ત્રેક મનુષ્યે સ્વીકારવા જેની છે પોતાના પાપો એક વાર

ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપામયે

પાઠ કરવા અને તેમને માટે પ્રાચલિત કરવું એ જ એક ઉત્તતિતો
માર્ગ છે આનું માનસિક સ્થાન કર્યા પછી જ મમભાવ
ફેળવવાનું સામાયિકવત પાઠ પાડી સમય

દત્તાત્રેય બાલકૃષ્ણ કાલેવકર

ભગવાન મહાવીરના દશ ઉપાસકો
[ઉવાસગદસાચ્ચો]

ભગવાન મહાવીરના દશ ઉપાસકો

[ઉવામગદસાએ]

પ્રાસ્તાવિક

અગદેશની રાજધાની ચપાનગરીમા કોણિક^૩ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો તે સમયે શ્રમણભગવાન મહાવીર^૪ના અતેવાસી આર્યસુધર્મા^૧ નામે સ્થવિર જીવુ પ્રમુખ પાસે શિષ્ય સાથે ગામેગામ આતુ પૂરીએ યગપાળા કરતા કરતા અને તપ તથા સયમથી આત્માને ભાવિત કરતા, ચપાનગરીની બહાર ઈશાનપ્રણામા આનેલા પૂર્ણભદ્ર ચૈત્યમા^૨ આવીને જિતર્યા

સુધર્મા સ્વામીને આવ્યા બાણીને રાજા કોણિક તથા ચપાની સમસ્ત પ્રજા તેમની પાસે ધર્મ સાબળવા આવી

ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપામકો

તે જાણના આ ના ગયા જાદ આર્થ સુધર્મા અને ગારના મુખ્ય શિષ્ય આર્થ જ જુ નામે અનેગારે શ્રદ્ધા સ શય અને કુતૂહલથી પોતાના ગુરુ આર્થ સુધર્માને વિનયપૂર્વક જે હાથ ભેડીને નીચે પ્રમાણે પૂછ્યું —

“નિર્વાણને પામેલા શ્રમણભગવાન મહાવીરે આ ઉપાસકદશા નામના સાતમા અંગનો શો અર્થ કહ્યો છે?”

આર્થ સુધર્માએ પોતાના શિષ્ય જ જુને જોને આ પ્રમાણે ઉત્તર આપ્યો —

“હે જ જુ, નિર્વાણને પામેલા તે શ્રમણભગવાન મહાવીરે આ ઉપાસકદશા નામના સાતમા અંગના દસ અધ્યયનો કહ્યા છે તેમના નામ આ પ્રમાણે છે —
 (૧) આનંદ (૨) કામદેવ (૩) ગૃહપતિ ચૂલ્લણીપિતા
 (૪) સુરાદેવ (૫) સુલ્લશતક (૬) ગૃહપતિ કુડકોલિ
 (૭) મહાવપુત્ર (૮) મહાગતક (૯) નહિનીપિતા (૧૦)
 સાલિહીપિતા ”

૧

આનંદ

જ ખુએ પૂછ્યું “એ દશ અધ્યયનોમાના પહેલા અધ્યયનનો શો અર્થ છે ?” આર્થ સુધર્મા બોલ્યા —

“વાણિજ્યગ્રામ^૬ નામે નગરમા જિતશત્રુ નામે રાજા હતો. તેમા આનંદ નામે સમૃદ્ધ અને સમર્થ ગૃહપતિ રહેતો હતો. તેની પાસે આર હિરણ્ય-કોટી નિધાનમા, આર વ્યાજે અને આર ઘરના વાપરમા હતી ઉપરાત દસ હજાર ગાયનો એક જ જ એવા આર જાળે હતા. તે ગૃહપતિ બધા સાર્થવાહોનો સલાહકાર, કુટુંબને પૂછવાનેગ, બધાનો આધારભૂત અને સર્વ કાર્યોનો વધાગનાર હતો. પોતાને ઇષ્ટ એવી શિવનદા ભાર્યા માયે તે મુખે મુખે રહેનો હતો.

વાણિજ્યગ્રામની પામે ઈશાનખૂણામા કોલાક^{૧૦}

ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપાસકો

નામે સનિવેશ હોતો તેમા આનંદના મિત્રો, જ્ઞાતિઓ અને મગાસબંધીઓ રહેતા હતા તે બધા પણ સમૃદ્ધ અને સંપન્ન હતા

તે વખતે કૃતા કરતા શ્રમણભગવાન મહાવીર વાણિજ્યપ્રામની બહારના દૂધપલામયા^૧ ચૈત્રમા આવી ઊતર્યા રાત્રિ જિતગત્રુ અને પ્રજાગતો તેમનું પ્રવચન સાંભળવા આવ્યા

ભગવાન આવ્યાની વાત આનંદે પણ જાણી તેથી તે પણ ત્યાં જવા ઉત્સુક થયો ભગવાન પાસે જઈ તેમનું પ્રવચન સાંભળી આનંદ હ્રુદ, તુષ્ટ અને પ્રસન્ન થયો તેણે ભગવાનને કહ્યું —

“હે ભગવાન ! તમારા પ્રવચનમા મને શ્રદ્ધા થઈ છે, પ્રીતિ થઈ છે, અને રુચિ થઈ છે તમે જે કહેો છો તે મને યથાર્થ લાગે છે બીજા અનેક મુમુક્ષુ આપનું પ્રવચન સાંભળી આપના અતેવાગી થવા પ્રયત્ન કરે છે, તેમ કરવાનું મારામા સામર્થ્ય નથી પરંતુ પાશ્વ અણુવ્રત અને સાત ગિજ્ઞાત્રનવાળો બાર પ્રકારનો ગૃહધર્મ સ્વીકારવાનો મારો મનોરથ છે ”

ભગવાને કહ્યું —

“હે દેવાનુગ્રિય ! તને સુખ થાય તેમ હર ”

ત્યારબાદ આનંદ ગૃહપતિએ શ્રમણભગવાન મહાવીર પાસે જીવન સુધી મન, વચન અને કાયાથી ત્યુલ

હિંમા ન કરવાની તેમજ ન ઠરાવવાની, અચૂલ અસત્ય ન બોલવાની તેમજ ન બોલાવવાની, અચૂવ ચૌર્ય ન કરવાની તેમજ ન કરાવવાની, સ્વદારસ તોષમત પાળવાની અને પોતાની ઇચ્છાઓને મર્યાદિત કરવાની પ્રતિજ્ઞા લીધી ૧૨

પોતાની ઇચ્છાઓને મર્યાદિત કરવા માટે ઇચ્છાવિધિનું પરિમાણ તેણે નીચે મુજબ ઠર્યું—

આગળ જણાવેલી નિધાન, બ્યાજ અને ધરના વાપરમા રોકેલી ચારચાર ઢોટીઓમા વધારે કે ફેરફાર નહિ કરવો—ઠરાવવો, આગળ જણાવેલા આઠ મજમા વધારે નહિ કરવો—કરાવવો, ૫૦૦ નિવર્તનશતિકહુળથી ખેડી શઠાય તે ડગ્તા વધારે જમીન ન રાખવી, ગામતરુ કરનારા પાચસો અને ખેતરમાથી માલની લાવળ કરનારા પાચસો ગાઠાથી વધારે ગાઠા ન રાખવા, મુસાફરી કરવા માટે ચાર અને સામાનની લાવળ કરવા માટે ચાર વહાણથી વધારે વહાણ ન રાખવા

ઉપલોગપરિલોગવિધિનું પરિમાણ ઠરતા તેણે નીચે પ્રમાણે નિયમો કર્યા —

ગ ઘઠાખાથી મિવાય બીજા કોઈ વસ્ત્રથી શરીરને લોવું નહિ, લીલી જેઠીમધ મિવાય બીજા કશાનું દાતણ ન કરવું, ક્ષીરામલક સિવાય સ્નાનમા બીજું કશું ન વાપરવું, શતપાક અને સહસ્રપાક તેલ

સિવાય બીજી તેલ ગરીરે ન ચોગવું, સુરભિગધદ
 સિવાય બીજી મુનઘી વસ્તુનો ઉપયોગ ન કરવો.
 નાહવા માટે આઠ ઔષ્ઠ ઘડાથી વધારે બળ •
 વાપરવું; બે ક્ષોમયુગલ સિવાય વધારે કપડા ન પહેરવા
 અગરુ, કુકુમ અને ચંદન વગેરે સિવાય બીજા કશા
 વિવેપન ન કરવું, શુદ્ધ પદ્મ અને માલતીની માળ
 સિવાય બીજા પુષ્પોનો ઉપયોગ ન કરવો, કાનના ઠે
 સાદા કુડળ અને નામમુદ્રા સિવાય બીજી ઘરણું ન પહે
 રવું, અગરુ અને તુરુજ વગેરે સિવાય બીજાનો ધૂપ •
 કરવેલ

સેવનવિધિનું પરિભાષ્ય કરતા તેણે નીચે પ્રમાણે
 નિયમો ક્યા—

કૃષેયા સિવાય બીજી પીણું ન પીવું, દૂતપૂર્ણ
 અને ખડખાડ સિવાય બીજી પકવાન ન ખાવું, કલમ
 શાની સિવાય બીજા ચોખા ન ખાવા, કવાય, મગ અને
 અડક સિવાય બીજી ફાળ ન ખાવી, ગરદ ઋતુના ગાયના
 ફાણાના ધી સિવાય બીજી ધી ન ખાવું, બથવો, મુથિય
 ગાક અને મડુક્કિન શાકે સિવાયનું બીજી શાક ન ખાવું,
 ખાલ ગામાધુર સિવાય બીજી રમ ન પીવો, સેધામ્લ
 અને દાલિકામ્લ સિવાય બીજી વસ્તુ બાજન તરીકે ન
 વાપરવી, આકાશમાથી પડેલા પાણી સિવાય બીજી પાણી
 ન પીવું, એલચી, લગ, કપૂર, કકોલ અને બાયફળથી

સુગંધિત તાળૂલ સિવાય ઘીને મુખવાસ ન કરવો
નીચેના ચાર પ્રકારના અનર્થદંડ ન ડાવા, જેમકે—
પ્રયોજન સિવાય અપધ્યાન ન કરવું, વિઠ્યા વગેરે પ્રમા
દાયરણ ન કરવું, હિંસક શસ્ત્રો ન આપવા અને
પાપકર્મનો ઉપદેશ ન કરવો.

“હું આનંદ !” એમ કહીને શ્રમણુભગવાન મહા-
વીરે શ્રમણોપાસક આનંદને ડહુ, “હું આનંદ ! છતાં-
છતાં સ્વરૂપને જાણનાર અને પોતાની મર્યાદામાં
રહેનાર શ્રમણોપાસકે મમ્યકૃત્વના નીચેના પાપ મુખ્ય
અતિચારો માત્ર જાણવા પણ આચારમાં ન મૂકવા જેમકે
શંકા, કાક્ષા, વિચિઠિત્સા પરપાળ હપ્રત્તસા^{૧૩} અને
પરપાળ હસ રનવ

એ પ્રમાણે સ્થૂલ અહિંસા વગેરે વ્રતોના નીચે
જણાવેલા મુખ્ય અતિચારો માત્ર જાણવા પણ
આચારમાં ન મૂકવા જેમકે --

[૧] “સ્થૂલ હિંસાના ત્યાગની પ્રતિજ્ઞા લેનાર ત્રાવંડ
કોઈને બાધવો નહિ, કોઈનો વધ ન કરવો, અગપ્રત્યગ
ન ગપવું, ગત ઉપરાત ભાર ન ભગવો કે કામ ન કરા
વવું તથા કોઈનું ખાનપાન બાધ ન કરાવવું

[૨] “સ્થૂલ મૃપાવાદના ત્યાગી શ્રમણોપાસકે
કોઈના ઉપર વગર વિચાર્યે આજ ન મૂકવું, કોઈની
શુભ વાત પ્રકાશિત ન કરવી, સ્ત્રીની ગુપ્ત વાતો પ્રકા-

શિત ન ઢવી, જોટી મવાહ ન આપવી અને જોટા લેખ ન કરવા ૧૪

[૩] “સ્થૂવ ચાર્યના ત્યાગી શ્રમણોપાસકે ચોરીનો માલ ન રાખવો, ચોરી કરવા ત્રેરણા ન ઢવી, જે વિરોધી રાજ્યે નિષિદ્ધ કરેલી ગ્રીમાનું ઉલ્લંઘન ન કરવું, જોટા તોના કે માપા ન રાખવા અને સેજલેજ કરીને કે બનાવટી વસ્તુને મૂળની જગાએ બતાવીને વહેવાર ન ઢવો

[૪] “સ્વદારસ તોષમનના ધારક શ્રમણોપાસકે વેશ્યાગમન ન ઢવું, કુનારી કે વિધવાનો સસર્ગ ન કરવો, બીજી સ્ત્રીઓ સાથે શુભારથેષ્ટા ન કરવી, બીજાના વિવાહો નહિ કરવા અને ઠામલોગમા તીવ્રાભિલાષ નહિ કરવો

[૫] “હસ્તાવિધિપરિમાણના ધારક શ્રમણોપાસકે ક્ષેત્રવાસ્તુ, હિરણ્યમયુવર્ણ, દ્વિપદ ચતુષ્પદ, મનધાન્ય અને ધરવખરાના નક્કી ઢરેલા પ્રમાણનું ઉલ્લંઘન નહિ કરવું

[૬] “દિગ્વન ધારણ કરનાર શ્રમણોપાસકે ડિર્વદિશાના, અધોદિશાના અને તિર્થંગિશાના પ્રમાણનું ઉલ્લંઘન ન કરવું, વ્યાપાર કે કોઈ વ્યવહારુ કામ માટે ધારેલા ક્ષેત્રના માપમા વૃદ્ધિ ન ઢવી કે એકલુ બાટી રહેલું માપ બીજામા ન વધારવું, પ્રવામને અંગે ચોક્કસ સ્મૃતિ રાખવી ૧૫

[૭] “ઉપલોગપરિલોગપરિમાણુ ધાગણુ ઠગના
શ્રમલોપામડે લોજનાશ્રિમ અને કર્માશ્રિત એમ બે
પ્રકારના તેના લેદ મમજા

લોજનાશ્રિતઉપલોગપરિલોગપરિમાણુની મર્યાદાને
સુરક્ષિત ગણવાને અંગે ઠાઈ પણ મજબૂત વસ્તુ
નહિ જાતી, સજીવ વસ્તુ સાથે મળધવાળી
વસ્તુ પણ ન જાતી, કાચી આયધિ ન જાતી,
ખરાબ નહિ પાડેલી આયધિ નહિ જાતી અને
તુચ્છ આયધિ નહિ જાતી

“ કર્માશ્રિતઉપલોગપરિલોગપરિમાણુની મર્યાદા
સુરક્ષિત ગણવાને અંગે પદ્મ પ્રકારના મર્યાદાનો^{૧૬}
ન હરવા જેમડ —(૧) જેમા અગારાનો ઉપયોગ કરવો
પડે તેવો વેપાર ન હરવો (૨) જેમા વનોનો નાશ
કરવો પડે તેવી પ્રવૃત્તિ ન કરવી (૩) સજીવ ધ જાડા
વગેરે વાહનો ખનાવવાનો અને વેચવાનો વેપાર ન
કરવો (૪) જાડા વગેરે વાહનો ભાડે ફેરવવાનો ધ ધો
ન હરવો (૫) લોચ ફાડવી પડે તેવો ધ ધો ન હરવો
(૬) હાથીદાત, શખ, કચ્છડા વગેરેનો વેપાર ન હરવો
(૭) લાખ વગેરેનો વેપાર ન કરવો (૮) સુરા વગેરે
ગ્સેનો વેપાર ન હરવો (૯) મોમલ વગેરે વિધોનો
વેપાર ન હરવો (૧૦) કેશનો વેપાર ન કરવો (૧૧)
ઘાણી, કોલા વગેરે ચલાવવાનો ધ ધો ન હરવો (૧૨)

ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપાસકો

ખત્રી વગેરે કરવાનો ધધો ન કરવો (૧૩) ખેતર, જગત વગેરે માફ કરવા માટે દાહ મૂકવાનો ધધો ન કરવો (૧૪) મરોવરો, તળાવો, ધરાઓ વગેરે જળાશયો પૂરવાનો ધધો ન કરવો (૧૫) દાસીઓ કે શુલાઓ દ્વારા આજીવિકા ન ચલાવવી, તેમજ હિંસ્રપ્રાણીઓનો વેપાર કે પોષણ ન કરવું

[૮] “અનર્થદંડના ત્યાગની પ્રતિજ્ઞાવાળા ધ્રમણો પાસકે હામોત્તેજક વાતો ન કરવી, બાકની પેઠે શરીરના આગા ન કરવા, બકબગટ ન કરવો, મુચ્છા, કોદાળી તરવાર વગેરે સાધનોથી સમુખ્ત ન રહેવું અને ઉપલોગપરિલોગના નહીં કરેલા પ્રમાણથી ચલિત ન થવું

[૯] “પ્રતિદિન સામાયિક કરનાર ધ્રમણો પાસકે મન, વાચા અને ાવાનો દુષ્ટ પ્રયોગ ન કરવો, અમુક નિયત વખતે સામાયિક કરવું જ એવી સામાયિકને અંગેની સ્મૃતિ તાજી નાખવી અને સામાયિકને અભ્યવચ્ચિત રીતે ન કરવું

[૧૦] “દેનાનગગિકની મર્યાદા ધારણ કરનાર આવકે પોતાની મર્યાદાનો ભગ થાન એવી રીતે સદેશા વગેરે દ્વારા હાઈ મગાવવું નહિ, તે માટે ખામ હાઈને મોહલવો નહિ, તે માટે હાઈ પ્રકારનો અનાજ ન કરવો, આખ વગેરેથી ઇશારા ન કરવા અને તે માટે હાઈ દેવું કરવું નહિ

[૧૧] “પૌષ્પોપવામ^{૧૭} ઠરનાર ધ્રમણોપાસકે તપા સ્થા વિનાના કે બરાબર નહિ તપાસેલા એવા આમન કે પથારી વગેરેનો ઉપયોગ ન કરવો, સાફ ડ્યા વિનાના કે બરાબર સાફ નહિ ઠરેલા એવા આમન કે પથારી વગેરેનો ઉપયોગ ન કરવો, નપામ્યા વિનાના કે બરાબર નહિ તપાસેલા ગૌચ કે લઘુશકાના સ્થાનોનો ઉપયોગ નહિ કરવો, માફ ડ્યા વિનાના કે બરાબર સાફ નહિ ઠરેલા એવા રૌચ કે લઘુશકાના સ્થાનોનો ઉપયોગ નહિ કરવો અને પૌષ્પોપવામ અવ્યવસ્થિતપણે ન કરવો

[૧૨] “યથામ વિભાજ્યત ધાગ્ય ઠરનાર ધ્રમણોપાસકે ન આપવાની વૃત્તિની ભોજનમામગ્રીને મથેત વસ્તુમા ન મૂવી કે મથેત વસ્તુની ન ઢાકની, અયોગ્ય સમયે દાન દેવાનો ઢોગ ન કરવો, ન આપવાની બુદ્ધિની પોતાનું હોય તેમ છતા બીજાનું ન દહેવું અને બીજાની હરીકાઈ કરીને ન આપવું

“હવિતનું પર્યવસાન આવેલું જાણીને જે ધ્રમણોપાસકે અપશ્ચિમમારણાન્તિક સંલેખનાની આરાધના કરવા ઇચ્છે તેણે આ લોકની, પરલોકની, હવિતની, મરણની અને કામલોગોની આસક્તિ ન રાખવી”

ત્યારપછી આનંદ ગૃહપતિએ ભગવાન મહાવીરની પામે ઉપર પ્રમાણે સાંભળેલો પાત્ર અહમ્મત

ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપાસકો

અને માત્ર શિક્ષાવ્રત? એમ બાર પ્રકારનો શ્રાવકધર્મ સ્વીકાર્યો તેણે શ્રમણભગવાન મહાવીરને વાદીને અને નમીને આ પ્રમાણે અભિગ્રહ સ્વીકાર્યો -

“હે ભગવાન ! રાજભિયોગ, ગણાભિયોગ, બલભિયોગ, દેવતાભિયોગ, શુદ્ધિગ્રહ અને વૃત્તિગતાર આ ૭ પ્રમજો મિવાય, આજથી અન્યતીર્થિકોને, અન્યતીર્થિક દેવતાઓને અને અન્યતીર્થિકે સ્વીકારેલાને વદન અને નમન કરવું મને ખપે નહિ પહેલાં ઓહાના મિવાય તેઓની સાથે આહાપસહાપ પણ જરૂર મને ન ખપે, તેમજ તેઓને અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ દેવું પણ ન ખપે

“આજથી હું શ્રમણનિર્ગ્રથોને પ્રાપ્તક અને એવ છીન અશન, પાન, ખાદિમ, સ્વાદિમ, વસ્ત્ર, ઝળલ, પ્રતિગ્રહ અને પાદમૌજન, પીઠ, ફલક, શરના, સન્તારક અને ઓસડવેસડ વગેરે આપતો રહીશ”

પછી ઢેલવાએ પ્રશ્નો શ્રમણભગવાનને પૂછીને, તેમને બરાબર મમજીને, તે પોતાને ઘેર પાછો ફર્યો ઘેર આવીને તેણે પોતાની સ્ત્રીને કહ્યું -

“હે દેવાનુપ્રિયે ! શ્રમણભગવાન મહાવીરની પાસે જઈને તેમનું પ્રવચન મેં સાંભળ્યું તે મને બરાબર ગમ્યું છે અને તેમા મારી અભિરુચિ અર્ધ છે તો તું પણ તેમની પાસે જા અને તેમની પર્યુપાસના કરી

ગૃહિધર્મનો સ્વીકાર ૭૭”

આનંદતુ વચન સાલગીને શિવનદા ખુશી થઈ, સતુષ્ટ થઈ અને વેગવી લગવાનને ઉતારે પહોળી લગવાનતુ પ્રવચન માળગી તેણે પણ આનંદની પેઠે ગૃહિધર્મ સ્વીકાર્યો

“ લગવન ! ” એમ જીને ગાંતમે શ્રમણલગવાન મહાવીરને નમ્રતાથી આ નમાણે જુ, “ હે લગવન ! આ આનંદ શ્રમણોપાસક આપ દેવાનુ પ્રિયની પામે મુંડ થઈને પ્રમાજિત થશે ? ”

લગવાને હાથ, “ જો વાત નહિ બને પણ હે જોતમ ! આનંદ શ્રમણોપાસક ઘણા વર્ષા સુધી શ્રમણોપાસકનો ધર્મ પાગીને મોધર્મ નપમા દીર્ઘજીવી દેવ થશે ”

ભારખાદ શ્રમણલગવાન મહાવીર જહાર જન-મદવિહારે વિહરવા લાગ્યા અને આનંદ તથા તેની સ્ત્રી શિવનદા ગૃહિધર્મને પાળતા રહેવા લાગ્યા

એમ કરતા કરતા, શીલવ્રત, શુભ્રવ્રત, વિરમણ, પ્રત્યાખ્યાન અને યોપધોપવાસથી આત્માને બરાબર ભાવિત કરતા આનંદ શ્રમણોપાસકના ૧૪ વર્ષ ચાલ્યા ગયા પદરમા વર્ષને વચગાળે તેને વિચાર થયા કે હું આ મારા ગામની બહર વણા લેઝીને પૂછવાનું મ્યાન છું, મલાહકાર છું અને મારા કુટુંબનો પણ આધારરૂપ છું

આ ત્રિગોપને હીધે હું ભગવાન મહાવીર પી પાસે સ્વીઠારેલી
ધર્મપ્રતિષ્ઠિ પ્રમાણે રહી નહિ શકું તેવી કરોને મારે માટે
શ્રેયસ્કર્મ હ ઓ આ બધો ભાર હું મારા જ્યેષ્ઠ પુત્રને સોપુ
અને તેની અનુમતિ લઈને ડોહવાડ સનિવગમા જ્ઞાત
ક્ષત્રિયોના મહોદ્દામા આવેલી પૌષધશાળાને તપાસી,
ત્યાં જઈ, ભગવાન મહાવીરની પાસે સ્વીઠારેલી ધર્મ-
પ્રતિષ્ઠિ અનુસાર રહું

પછી આનંદે સમસ્ત જ્ઞાતિજન, સ્વજનસભા સ્ત્રીઓ
અને ગામલોકોને લેગા કરી તેમની સામે પોતાના
જ્યેષ્ઠ પુત્રને પોતાનો બધો ભાર સોંપી દીધો અને કહ્યું
કે હું પછી મારી પેઠે તમારા સલાહજાર આ છે
માટે હવેથી તમે કોઈ બાબતમાં મને પૂછશો મા કે
મારી સલાહ માગશો મા તમારે જે કંઈ ડહેવુંકરવું
હોય તો તે આ મારા જ્યેષ્ઠ પુત્રને જ ડહેજો અને
મારે માટે જાનપાન, આદિમ, આદિમ વગેરે કંઈ
જનાવશો નહિ

આનંદની આ વાત તેના પુત્રે વિનવથી સ્વીકારી
હું આનંદ શ્રમણોપાસક જ્યેષ્ઠ પુત્રને તથા
મિત્ર, જાતિ, સ્વજનમળધી વગેરે અન્ય લોકોને
પૂરીને પોતાને ઘેરથી નીકળી વાણિજ્યક્રમના ડોહવાડ
સનિવેશમાં જ્ઞાતક્ષત્રિયોના મહોદ્દામાં જ્યાં પૌષધશાળા
પતી ત્યાં આવ્યો, તથા તેને પૂણ, પ્રમાણ, લઘુશકા

અને દીર્ઘ શઠના સ્થાનો ધરાવત તપાગ્ની, દાહને સથારે
ખેસી પોષાપવાસ કરતો શ્રમણુલગવાન મહાવીરની
ધર્મપ્રજ્ઞાસિ અનુમાર ત્યા રહેવા લાગ્યો

આનંદે ઉપાસક પ્રતિમાઓનો^{૧૯} સ્વીકાર કર્યો
પહેલી પ્રતિમાને યથાસૂત્ર, યથાહૃદય, યથામાર્ગ અને
યથાતથ્ય સારી રીતે આરાધી એ જ પ્રમાણે અગિયારે
પ્રતિમાઓની તેણે મારી રીતે આરાધના કરી આવા
વિપુલ, ઉદાર, ઉત્કૃષ્ટ તપકર્મથી તે શુદ્ધ, કૃશ અને
હાડપિંજર જેવો થઈ ગયો. આવી દશામા તેણે ધાર્યું
કે હજી મારામા ઉત્થાન, જલ, વીર્ય, પગક્રમ, શ્રદ્ધા,
ધૈર્ય અને મયેગ છે તથા શ્રમણુલગવાન મહાવીર
હજી હયાત છે ત્યામુખીમા હું અપશ્ચિમમારણાન્તિક મલે-
ખનાનો સ્વીકાર કરુ અને એ રીતે માત્ર છેલ્લું જીવન
પરુ કરુ

આ રીતે તે જ્ઞાનપાનના ત્યાગ માથે જીવિત અને
મરણુમા મમલાવ માથે રહેવા લાગ્યો. એમ રહેતા રહેતા,
તેની ચિત્તવૃત્તિ અધિક શુદ્ધ થતા તેના જ્ઞાનાવરણીય
કર્મેના ક્ષય તથા ઉપગમ થયો અને તેને અવધિજ્ઞાન
પ્રાપ્ત થયું હવે તે ત્યા જ રહ્યો રહ્યો પૂર્વ, પશ્ચિમ અને
દક્ષિણમા પાશ્વસો યોજન મુખીના લવણમુદ્રના ક્ષેત્રને,
ઉત્તરમા ચુલ્લહિમવત પર્વધર પર્વત મુખી, ઉપર સૌધર્મ
ક પ મુખી અને નીચે રત્નપ્રલા પૃથ્વીમાના લોહુચરચુચ

ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપાસકો

નરક સુધીના પ્રદેશને જુએ છે અને જાણે છે

એ વળતે ફરતા ફરતા શ્રમજીભગવાન
ત્યા આવી પહોંચ્યા અને ત્યાના દુઃખપલાયન ચેત
જિતયા તેમની માથે ભગવાનના મોટા ગિરિય ઇંદ
ગળે ઉપવાસ કરતા અને ઉશ તપ તથા સ
આત્માને ભાવિત કરતા રહેતા હતા

ઇંદ્રભૂતિ ગૌતમ પહેલી પૌરુષીમા આધ્યા
કરતા, બાહ્યમા ધ્યાન કરતા, ત્રીજીમા સ્થિરતા
સુકપત્તી, ભાજન અને વસ્ત્રોનું પડિલેહણ કરી, ભ
વાનની અનુમતિ લઈ, પારજીને વળતે વાણિજ્યશ્રામ
જીય, નીચ અને મધ્યમ કુળોમા ભિક્ષાને માટે ફર

એક વાર ભગવાનની અનુમતિ લઈ દુઃખપલાય
ચેત્યમાથી નીકળી, ઇંદ્રભૂતિ ગૌતમ, ભિક્ષુ માટે વાણિજ
શ્રામમા ગયા અને ત્યા યુગપ્રમાણ માર્ગે ૧૦
દૃષ્ટિને સ્થિર રાખતા, અથપણ ભાવે ભિક્ષા મ
ફરવા લાગ્યા

પ્રાસુક અને એકાદશીય જ્ઞાનપાન લઈને પાછા વળ
ઢાંદવાડ મનિવેગ પાસેથી જતા નેમણે એમ સાલા
કે ભગવાન મહાવીરનો શ્રમણોપામક આનંદ પૌપ
શાળામા અપશ્રિમમારણાતિક સ વેળના કડીને રહ્યો

ગૌતમને તેને મળવાનો નિચાર થયો એ
તે આનંદની પૌપધશાળામા આવ્યા

ગૌતમને આવતા જોઈને આનંદ વદન અને નમન કરીને બોલ્યા, “હે ભગવાન ! હું આ ઉથ ૧૫ને લીધે આપની પાસે આવીને તમારા ચરણને નમન કરવાને અશક્ત છું તો હે ભગવાન ! જો તમે ડગદાપૂર્વક અહીં ભારી પાસે આવો તો હું તમને માથાથી ત્રણવાર વદન અને નમન કરી શકું.”

ગૌતમ આનંદની પાસે ગયા અને આનંદે તેમના ચરણમા માથું મૂક્યું તેણે પૂછ્યું, “હે ભગવાન ! ઘરમા રહેતા ગૃહસ્થને અવધિજ્ઞાન થાય ખરું ?”

ગૌતમે હા પાડી આનંદે કહ્યું કે મને પણ અવધિજ્ઞાન થયું છે અને હું અહીં રહ્યો પૂર્વ, પશ્ચિમ અને દક્ષિણમા પાંચસો યોજન સુધીના લવણસમુદ્રના ક્ષેત્રને, ઉત્તરમા સુત્રહિમવત નર્પધ પર્વત સુધી, ઉપર મૌઘર્મ કંપ સુધી અને નીચે ન્લપ્રભામાના લોહુચ્ચુચ નરક સુધીના ક્ષેત્રને જોઈ તથા અણી યજ્ઞ છું

ગૌતમ બોલ્યા — “ગૃહસ્થને અવધિજ્ઞાન તો થાય છે પણ આટલું મોટું ધર્મ શકતું નવી માટે હે આનંદ ! તું તારી ભૂલ સ્વીકાર અને આવોચના કરે.”

શ્રમણોપાસક આનંદે કહ્યું — “હે ભગવાન ! જિન પ્રવચનમા જે ભાવો સદુપ છે, તથ્યુપ છે અને અદ્ભૂત છે તે માટે શું પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું પડે ? જો ન કરવું પડે તો ખરી રીતે તમારે જ પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું પડે તેમ

હે માટે તમે જ પ્રાયશ્ચિત્ત કરો ”

આ સાંભળીને જૈનમ સંજિત ચર્ચને ભગવાન પાને આજ્યા આસીને, જગા આવના થયેલી પ્રતિષ્ઠામણુ દેવું, શિક્ષામા થયેલા દોરોનું આલોચન દેવું ત્રાહ્યુ ખાનખાન ભગવાનને જનાંગુ અને આન સાથે થયેલી વાતચીત દહી સંભળાવીને પૂછ્યુ આનદે પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું જોઈએ કે માટે?

ભગવાને કહ્યુ, “હે જૈનમ! તાર જ પ્રાયશ્ચિત્ત કરવું જોઈએ માટે તું ત્યા જત અને આનદ મગલોપ સકની માગી માગી આવ.”

દેવજીતિ જૈનમે નુગ્ગ આનદની પૌત્રધયા આજીને પાંગાની થયેલી બૂઠની માગી માગી

દેવે સમજાવ્યુભગવાન મહાવીર વાલ્મીક્યમામ જદાં વિદરવાદાં આ અને ધનલોપામુક આનદની વીર વર્ષ મુખી રીક્ષવ ને રે જતોને માતો, અગિય પ્રતિમાની જારાધના દગના અને ઉવે માત્રાનિ સંવેજનાને” રવનો મમાપિપૂર્વ ॥ કાગ દરીને રોધે દરખા અમુલ વિમાનમા રવ થયો ત્યાથી મહાવિદરવાદ પામી મિદ નુદ અને નુગ્ગ થયો

2

અ પામા જિતશત્રુ નામે રાજ ગણ્ય કરતો હતો.
૧૧ હામદેવ ગૃહપતિ અને બદા બાર્યા રહેના હતા.
હામદેવ પામે છ દિરઘકોટી નિધાનમા, છ વ્યાજે અને
૧૨ હામદેવ પામે છ ઉપરાત દત્ત હજાર ગાયનો એક મળ
૧૩ હામદેવ પામે છ મળે હતા.

त्या प्रतिमाने भाव्य श्रीने श्रेता लाभदेव

કામવાન મહા-નીરના દશ ઉપાસકો

શ્રમભ્રુપામકની પામે એક વાર એક માયી અને મિથ્યા દષ્ટિ દેવ, કામદેવને તેના ધ્યાનથી ચલિત કરના માત્ર પિશાચનુ રૂપ લઈ, ઉઘાડી તરવાર સાથે આંચે અને ભોંચે -

“હે દુરતપ્રાતલક્ષણવાળા, અપ્રાર્થિતના પ્રાર્થી છી, શ્રી, ધતિ અને ઠીતિથી રહિત, મોક્ષના તરમ્યા કામદેવ શ્રમભ્રુપાસકાં જે તુ આ તારા શીલમત અને ગુણમતને નહિ છોડી દે તો હું આજે હમણા જ તારા આ તરવારથી ટુકડેટુકડા કરી નાખીશ જેથી તુ અકાળે હું ખી ધઈને મરી જઈશ ”

આ સાલગીને કામદેવ જરા પણ ડગ્યો નહિ અને મૈત્ર ધારણ કીને પોતાના ધ્યાનમાં સ્થિર રહ્યો એ પિશાચે જે ત્રણ વાર એમ ઠઠા છતા કામદેવે કંઈ જ ગંભીર નહિ ત્યારે છેવટે હોઠ પીસતા તે દેવે ભવાં ચડાવીને ક્રોધના માર્યા તે શ્રમભ્રુપાસકના તરવારથી ટુકડેટુકડા કર્યા

કામદેવ શ્રમભ્રુપામક ત અસિવેદનાને સહી લીધી પણ પોતાના ચિત્તમાં ત્રિચિન્માત્ર પણ સ્થોલ થવા દીધો નહિ

છેવટે થાકીને તે દેવે એક મોટું હાથીનું રૂપ લીધું મેઘની જેમ ગાજતા તે હાથીએ કામદેવને સૂઠમાં લીધો, આંકાશમાં બિચો ફેંક્યો અને પોતાના વીરણ દ તૂથળ-

કામદેવ

પીઝીદ્યો તથા ડેન્ટે પૃથ્વી ઉપર નાખી પગથી ખૂંદ્યો
તા પણ તે પોતાના ધ્યાનથી રૂંચ્યો નહિ

યાત્રીને તેણે એક ભય કર મર્પાનું રૂપ લીધું અને
ફાડા મારતા તેણે તેના શરીર ઉપર ચીટળાઈને ભરડો
ધો તથા પોતાની વિપપૂર્ણ તીક્ષ્ણ દાદથી તેને દશ
ચોં છતાંય સમભાવે તે વેદનાને પણ સહન કરતો
કામદેવ પોતાના ધ્યાનમાં સ્થિર રહ્યો

આથી પ્રસન્ન થઈને તે દેવે પોતાનું અમલ રૂપ
ગાંઠ ઠરું અને કામદેવને બોલ્યું, “હે દેવાનુપ્રિય! તું
અન્ય છે, દૃતાર્થ છે, તારો જન્મ અને શુભિત સફળ
છે કે તે આ પ્રકારની દૃઢ અને નિશ્ચલ પ્રતિપત્તિ
નેર્ઘ્યપ્રવચનમાં પ્રાપ્ત કરી છે એક વાર દેવે દ્ર દેવરાજ
કે એમ બોલેલો કે ભારતવર્ષની અપામાં રહેતા કામદેવ
શ્રમણોપાસકને કોઈ દેવ, દાનવ, યક્ષ, રાક્ષસ, કિંનર,
કિંપુરુષ, મહોરગ કે ગાધર્વ, નિર્ઘ્યના પ્રવચનથી અળાવી
ગઈ તેમ નથી ધ્રુવના એ બોલને બદલ કરવાને તને
બોલ પમાડવા હું અહીં આવેલો પણ તું ઠેમે ઠરીને
હોલ ન મામના સ્થિર જ રહ્યો તો હે દેવાનુપ્રિય! હું
મારા અપરાધની વાગવાર માફી માગુ છું ” પછી એમ
કહેતો તે દેવ તેને પગે પડ્યો

કામદેવ આવકે ત્યાં જાદ નિર્વિઘ્ન રીતે પ્રતિમાને
પૂરી કરી

શ્રમજીવન મહાવીરના દસ ઉપાસકો

તેવામા ફરતા ફરતા, શ્રમજીવન મહાવીરના મહા
અપામા આવીને પૂર્ણભદ્ર ચૈત્યમા ઊતર્યા

તેમના આગામી સમાચાર સાંભળીને ઠા
તેમને વાઢી નગીને ત્યાથી પાછા ફર્યા પછી પો
પરિવારો વિચાર કર્યો એટલે તે શુદ્ધ વસ્ત્રો
ઠરી, મોટા મનુષ્યસમૂહ સાથે પોતાને ઘેરથી ની-
પૂર્ણભદ્ર ચૈત્ય તરફ ગયો

શ્રમજીવન મહાવીર આવેલી સભાને
કામદેવ શ્રમજીવન મહાવીરને ધર્મદેવ ઠા પછી “ઠ
દેવ ।” એમ કહીને શ્રમજીવન મહાવીરે કામદેવ
શ્રમજીવન મહાવીરને, પિતાચરણ ઠરીને આવેલા દેવની
તેણે આપેલી ચાળનાની અને કામદેવે બતાવેલી
સ્થિતિની વાત કહી સંભળાવી.

પછી “આર્યો !” એમ કહીને નિર્મળનિર્મળ
એને જાણાવીને શ્રમજીવન મહાવીરે એમ ઠા
ધરમા વસતા આ શ્રમજીવન મહાવીર પોતાના મતન
પાલનને માટે દિવ્ય, માનુષ્ય અને પશુએ કરેલ
ઉપસર્ગોને ચારી રીતે મમલાવે મહાવીરે ઠા, તેમનાર્થ
અભયમાન થતા નથી અને પોતાના મતમા તત્પર
રહે છે, તો હે આર્યો ! તમારો શ્રમજીવન મહાવીર, અને
નિર્મળનિર્મળ તો આ કાલકાળ ગણિતક્રમા વર્ણવેલા
આચારોને બરાબર મુગ્ધિત રાખવા માટે બરાબર

તૈયાર રહેવું જોઈએ તેમાથી જરાપણ અલિત ન થવું જોઈએ અને માર્ગમા જે જે ચાતનાઓ આવે તે સહન કરવી જોઈએ

શ્રમણુભગવાન મહાવીરની આ હકીકતને તે શ્રમણુશ્રમણીઓએ વિનયપૂર્વક સ્વીકારી અને તે પ્રમાણે વર્તવાનું શરૂ કર્યું પછી કામદેવ શ્રમણોપાસક ભગવાનને કેટલાક પ્રશ્નો પૂછીને, તેમના જવાબ બરાબર સમજીને પોતાને આવાસે ગયો.

ભગવાન મહાવીર પણ અપાથી નીકળીને જનપદ વિહારે વિહરવા લાગ્યા.

કામદેવ શ્રમણોપાસક પહેલી ઉપાસક પ્રતિમાને સ્વીકારીને રહેવા લાગ્યો તેણે વીશ વર્ષ સુધી શ્રમણોપાસકની મર્યાદા બરાબર સાચવી.

તે પ્રમાણે ઉપાસકની અગિયારે પ્રતિમાઓને સારી રીતે પારીને છેવટે સાઠ દિવસ સુધી મારણાતિક મદ્દેખના લઈને, આલોચન અને પ્રતિક્રમણ કરીને સમાધિ પામેલો તે કાળધર્મ પામ્યો તથા સૌધર્મ ઉત્પન્ન કરુણાલ વિમાનમા દેવપણે ઉત્પન્ન થયો ત્યાથી સ્થવીને, મહાવિદેહવામ પામી તે સિદ્ધ, શુદ્ધ અને મુક્ત થયો.

૩

ગૃહપતિ ચૂલણીપિતા

વારાણસી નગરીમા જિતગતુ રાજતુ રાજ્ય
હતું ત્યા ચૂલણીપિતા નામનો એક મોટો ગૃહપતિ
શ્યામાબાર્યા સાથે રહેતો હતો તેની પાસે આઠ હિર
મુકોટી નિધાનમા, આઠ બ્યાગે અને આઠ ઘરવાપરમા
હતી ઉપગત દસ હજાર ગાયનો એક મજ એવા
આઠ મળે હતા.

આનંદની ખેઠે તે પણ વારાણસીમા ડોળકડ ચૈત્યમા
હિતરેલા ત્રમપુત્રગવાન મહાવીર પામે ધર્મપ્રસન્નિ
સ્વીકારીને પૌપધરાગામા રહેવા લાગ્યો.

એક વાગ એક માચી અને મિથ્યાદષ્ટિ દેવ ચૂલ-
ણીપિતાને તેના ધ્યાનથી ચલિત કરવા માટે પિશાચનું

શૂલપતિ શૂલણ્ણિપિતા

૩૫ લઈ, ઉઘાડી તરવાર માથે આવ્યો અને બોલ્યો -

“હે દુરતપ્રાતલક્ષણવાળા ! અપ્રાર્થિતના પ્રાર્થી !
હી, શ્રી, ધૃતિ, અને કીર્તિથી રહિત ! મોક્ષના પિપાસુ
શૂલણ્ણિપિતા શ્રમણોપામક ! ને તુ આ તારા શીલનત
અને ગુણવ્રતને નહિ ઠોડી દે તો હું આજે હમણા જ
તારા મોટા દીકરાને તારી પામે લાવીને, તેનો વધ
કરી, તેના માસના મોળા કરી આપણથી ભરેલા
ઠંડાહા તારી મામે જ ઉઠાણુ છું અને તેના લોહી તથા
મામને તારા શરીર ઉપર છાદુ છું”

તે દેવે એ પ્રમાણે બે ત્રણ વાર ઠંઠા હતા શૂલ-
ણ્ણિપિતા નિર્ભયતા સાથે પોતાના ધ્યાનમાં તત્પર
બંધો એટલે ક્રોધથી ભવા ચડાવીને તે દેવે તેની મામે
તેના મોટા દીકરાના ટુકડા કરી નેના માસને ઉઠાળવા
કડાહા નાખ્યું અને તેનું લોહી વગેરે તેના શરીર
ઉપર છાદ્યું

શૂલણ્ણિપિતાએ આ તીવ્રવેદના ખૂણ ગાતિથી
સહન કરી

તેને ન ડગેલો બાળીને તે દેવે તેના વચલાતેમજ
સૌથી નાના પુત્રને પણ તેની મામે મારીને ઠંડાહા
ઉઠાળ્યો, છતાં તે ડગ્યો નહિ

એવે તેને ડગાવવા તે દેવે શૂલણ્ણિપિતાની ભદ્રા
માતાના કટકા કરી તેને ઉઠાળવાની ધમકી આપી

જમવાન મહાધીરના દસ ઉપાસકો

આમ બે ત્રણ વાર તે દેવે કહ્યા પંત્રી ચૂલણી-
પિતાને વિચાર આપ્યો કે અહો ! આ કોઈ અનાર્થ,
અનાર્થ બુદ્ધિવાળો પુરુષ આવા અનાર્થ પાપકર્મો
મારી મામે ઢરે છે તેણે મારા પુત્રોને તો મારી
નાખ્યા, હવે તે મારે માટે આકરા દુખ સહન કર
નારી મારી દેવશુદુ સમાન જનનીને મારી સામે મારી-
ને ઉકાળવા તૈયાર થયો છે માટે મારે આ માણસને
પકડી લેવા જોઈએ

આવો વિચાર કરીને તે ઊઠ્યો તને જોડેલો
જોઈને તે દેવ એકદમ આકાશમા ઊડી ગયો અને
ચૂલણીપિતાના હાથમા માન ચાલ્યો આવ્યો એટલે
તેણે મોટો કોલાહલ કરી મૂક્યો.

તેનો કોલાહલ સાંભળીને તેની માતા જાગીને
તેની પાસે આવી અને કહેવા લાગી - “હે પુત્ર ! તું આ
કોલાહલ શા માટે કરે છે ?”

ચૂલણીપિતાએ પોતે જોયેલી માત્ર તેને કહી
મમતાથી માતાએ કહ્યું - “હે પુત્ર ! અહીં કોઈ
માનવ આવ્યો નથી, કોઈએ તારા એકે પુત્રને માર્યો
નથી અને તને નકવા માટે પણ નેઈ અહીં આવ્યું
નથી તે કોઈ જિહામત દશ્ય જોયું હોય એમ લાગે
છે અને તેને કાગળે તું તારા મતનિયમપોષધથી
ચરિત થયો છે માટે તું તેમની આલોચના કર અને

શુદ્ધપતિ શૂલણીપિતા

કરી વાગ તેમને સ્વીકારીને જેમ રહેતો હતો તેમ રહે ’

માતાની વાત શૂલણીપિતાએ વિનયથી સ્વીકારી અને પોતે તોટલા નિયમનું પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, તેનો ક્ષી સ્વીકાર કરી પહેલાનો જેમ રહેવા વાગ્યો તેણે આનંદની પેઠે શ્રમણોપામકની અગિયારે પ્રતિમાઓને સારી ગીતે પારી તથા છેવટે કામદેવ શ્રમણોપાસકની પેઠે મારણાતિક ચલેખનાનો સ્વીકાર કરીને સમાધિમા રહેતો તે કાગધર્મ પામીને સૌધર્મ ઉત્પન્ન કરુણપ્રજા વિમાનમા દેવપણે ઉત્પન્ન થયો ત્યાંથી સ્થવીને, મહાવિદેહવામ પામી તે સિદ્ધ, છુદ્ધ અને મુક્ત થશે.

૪

સુરાદેવ

વારાણસીમા જિતવડુ નામે રાજા રાજ્ય કરતો
હતો ત્યાં સુરાદેવ નામનો ગૃહપતિ ધન્યા ભાયા સા
રહેતો હતો તેની પામે છ હિરણ્યકોટી નિધાનમા,
બ્યાજે અને છ ઘરનાપરમા હતી ઉપરાત દમ હતો
ગાયનો એક મજ એવા છ મળે હતા

તે પણ વારાણસીમા આનેલા અને ડોષ્ટક ચૈત્યમ
ડિતરૈલા શ્રમણબગવાન મહાનીર પાસે ધર્મપ્રસન્નિ
શ્વીકારીને બ્રહ્મચર્ય આદ્ય પોતાની પૌપધશાખા
રહેવા લાગ્યો

એક દેને તેને તેના મતથી ચળાવવા માટે તેને
પામે આનીને તેના વ્રતે પુત્રોને ચૂલ્લીપિતાના પુત્રોને

જેમ મારી નાખ્યા છતાં તે ડગ્યો નહિ છેવટે તેણે
એક સાથે મોળ ફેગો તેના શરીરમા મૂકવાની ધમકી
આપી તેથી તે પણ ચૂલણીપિનાની જેમ તેને પકડવાનો
વિચાર કરીને ઊભો થયો તં જોયો તેને પકડવા ગયો
કે તરત પેલો દેવ આઠારમા ઊડી ગયો અને મુસાદેવના
હાથમા માત્ર થાલલો આવ્યો એટલે તેણે મોટો
ઢોલાહલ ઠરી મૂક્યો

તેનો ઢોલાહલ સાબળીને નેની ધન્યા ભાર્યા જાગીને
તેની પાસે આવી તથા આમ ઢોલાહલ ડરવાનું કારણ તેને
પૂછવા લાગી

મુસાદેવે તેને પોતે જોયેલી વાત જહી મ જાણવી
તે સાબળી ધન્યા ભાર્યાએ તને કહ્યું કે “અહી કાઈ
માણુમ આવ્યો નથી, કોઈએ તમાગ એકે પુત્રને માર્યો
નથી તમે કોઈ ણિહામણુ દ્રશ્ય જોયું હોય એમ
લાગે છે તથા તેને ઢારણે તમે વ્રતનિયમપૌપધથી
ચલિત થયા છો મોટે તમે તેમની આલોચના કરી
ફરી વાર તેમને સ્વીકારીને જેમ રહેતા હતા તેમ રહો”

મુસાદેવે ધન્યા ભાર્યાની વાત વિનયથી સ્વીકારી
અને ચૂલણીપિતાની પેઠે પ્રાયશ્ચિત્ત કરી, વ્રતનિયમ
પૌપધનો ફરી વાર સ્વીકાર કરીને તે પકડવાની જેમ
રહેવા લાગ્યો

આન દની પેઠે તેણે પણ શ્રમણોપામઠની અગિયારે

ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપાસકો

પ્રતિમાઓને મારી રીતે પારી અને છેવટે ડામદેવ
શ્રમણોપામકની પેઠે મારણાતિક્ક સુલેખના સ્ત્રીકારીને
સમાધિમાં ગ્રહેતો તે ડાગધર્મ પામીને સૌધર્મ-
દ પતા અરુણકાન્ત વિમાનમાં દેવપણે ઉત્પન્ન થયે.
ત્યાથી સ્થળીને મહાવિદેહનામ પામી, તે મિશ્ર, છુદ્ધ અને
મુદ્ધા થયે.

૫

ચુલ્લશતક

આવલિડા' નગરીમા જિતગતુ રાજા હતો ત્યા
ચુલ્લશતક નામે ગૃહપતિ બહુલા ભાર્યા માથે રહેતો
હતો તેની પામે છ હિંગ્વડોટી નિધાનમા, છ
બ્યાજે અને છ ઘગ્વાપરમા હતા ઉપરાત દસ હજાર
ગાયોનો એક મજા એવા છ મજો હતા

તે પછુ શખવન ઉગ્રાનમા આવીને ઊતરેલા
ભગવાન મહાવીર પાસે ધર્મપ્રશ્નસિ સ્વીકારીને પ્રશ્ન-
અર્થ સાથે પોતાની પૌવધગાળામા રહેવા લાગ્યો

ત્યા એક રાત્રે દેવે તેને તેના મતથી ચળાવવા, તેની
પાસે આવીને તેના ત્રણે પુત્રોને ચૂલ્લણીપિતા ગૃહ
પતિના પુત્રોની જેમ મારી નાખ્યા છતા તે ડગ્યો નહિ
છેવટે તેણે તેના બધા પૈમા ઘરમાથી કાઢીને બધાને

અમવાન મહાધીરના દસ ઉપાસકો

વહેથી દેવાની ધમડી આપી તેથી તે પણ ચલણી પિતાની જેમ તેને પડકવાનો વિચાર કરીને બેસો -
ને જેવો તેને પડકવા ગયો કે તરત પેલો દેવ આજય મા બિડી ગયો તેના હાથમા માત્ર થાભલે આવ્યો આથી તેણે મોટો ઢાલાહલ કરી મૂક્યો

તેના કોનાહલ સાબળી તેની બહુલા ભાર્યા બાગીને તેની પાને આવી અને આમ કોનાહલ ઠરવાનું કારણ તેને પૂછવા લાગી

ચુંદ્રશતકે તેને પોતે જોયેલી બધી વાત કહી સંભળાવી તે સાબળી બહુલાએ પણ તેને ધન્યા ભાર્યાની પેઠે યતનિયમપૌપધથી પ્રલિત થવા બદલ આલોચના કરી તેમનો ફરી સ્વીકાર ઠરવાની સલાહ આપી

ચુંદ્રગનકે બહુલા ભાર્યાની વાત વિનયથી સ્વીકારી અને ચલણીપિતાની પેઠે પ્રાયશ્ચિત્ત કરી યતનિયમપૌપધનો ફરી વાર સ્વીકાર કરીને તે પહેલાની જેમ રહેવા લાગ્યો

આનંદની પેઠે તેણે પણ અમલોપાસકની અગિયારે પ્રતિભાઓને મારી ગીતે પારી અને છેવટે કામદેવ અમલોપાસકની પેઠે મારણાતિડ મલેખના સ્વીકારીને સમાધિમા રહેતા તે કામધર્મ પામીને સૌધમ દરપના અનુચિદ્ધ વિમાનમા દોપત્તે ઉત્પન્ન થયો તમારી અગીને મનનિષ્ઠવાન પામી ને સિદ્ધ, પુદ્ધ અને મુક્ત થયો

૬

ગૃહપતિ કુડકોલિક

ઠપિલપુર નગરમા જિતગત્રુ રાત્ર હતો ત્યા
ગૃહપતિ કુડકોલિક પુષા ભાર્યા માથે રહેતો હતો.
તેની પાસે છ હિંગ્ણચઢાટી નિધાનમા, છ વ્યાજે અને
છ રરવાપરમા હતી ઉપરાત દમ હલ્લગ ગાયોનો એક
મજ એવા છ મજે હતા

એક વાર ફરતા ફરતા ભગવાન મહાવીર ત્યા આ-ત્યા
અને ત્યાના મહસાઅવણુ ઉગ્રાનમા જિતર્યા કુડ
કોલિક ભગવાન મહાવીર પાસે ધર્મપ્રજ્ઞસિ સ્વીકારીને
પોતાની નામમુદ્રા અને ઉત્તરીયને પોતાની અશોડ-
વનિકાની ગિલા પર મૂકીને ગ્હેના લાગ્યો

ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપાસકો

એ વખતે એક દેવે આવીને તેના તે નામમુદ્રા અને ઉત્તરીય ભિચારી લીધા અને આકારમાં રહીને બોલવા લાગ્યો - “હે કુડકોલિક શ્રમણોપાસક ! મખલિપુત્ર ગોશાલની ધર્મપ્રશસ્તિ સુદર છે, તેમાં ઉત્થાન, કર્મ, બલ, વીર્ય કે પુરુષકારપરાક્રમ નથી, તેમજ બધા ભાવો નિયત છે શ્રમણુભગવાન મહાવીરની ધર્મપ્રશસ્તિ સુદર નથી કારણકે તેમાં ઉત્થાન, કર્મ, બલ, વીર્ય અને પુરુષકારપરાક્રમ છે, તેમજ બધા ભાવો અનિયત છે ”

કુડકોલિકે તેને જવાબ આપ્યો કે “ઉત્થાનાદિ વિનાની અને સર્વભાવની નિયતતાને દર્શાવનારી મખલિપુત્ર ગોશાલની ધર્મપ્રશસ્તિ સુદર હોય અને શ્રમણ ભગવાન મહાવીરની ઉત્થાનાદિયુક્ત તથા સર્વભાવની અનિયતતા દર્શાવનાર ધર્મપ્રશસ્તિ અસુદર હોય તો હું દેવ ! તે આ પ્રકારની દિવ્ય દેવશ્રી, દેવદુનિ અને દિવ્ય દેવપ્રભાવ કેવી રીતે પ્રાપ્ત કર્યા ? ઉત્થાનાદિથી મેળવ્યા કે અનુત્થાનાદિથી ?

દેવે જવાબ આપ્યો કે “હે દેવાનુપ્રિય ! મેં આ દિવ્ય દેવશ્રી વગેરે અનુત્થાનાદિથી મેળવ્યા છે ”

કુડકોલિકે કહ્યું કે “જો આવી દિવ્ય દેવશ્રી અનુત્થાનાદિથી જ મળતી હોય તો જે છવે ઉત્થાન, બલ, વીર્ય અને પુરુષકાગ્રપ્રયત્ન વિનાના છે તેઓ

કેમ તારા જેવી દિવ્ય દેવશ્રી મેળવી શકતા નથી ?
તેથી તુ જે ઠહે છે કે મળલિપુત્ર ગોશાલની ધર્મ-
પ્રસન્નિ મુદ્દ છે અને શ્રમણુભગવાન મહાવીરની
ધર્મપ્રસન્નિ અમુદર છે એ વાત મિથ્યા છે ”

દેવ કુડકોલિક નમણુપામડને ભગવાન મહાવીરના
પ્રવચનથી ચલિત થઈ શક્યો નહિ ઈતુ તે પોતે જ
શકિત ધર્મ ગયો અને તેનું ચિત્ત ડહોળાઈ ગયું તેથી
કાર્ધ પણ ઉત્તર આપ્યા વિના પોતે ઉપાડી લીધેલા
નામમુદ્રા અને ઉત્તરીયને નીચે મૂકીને ચાલ્યો ગયો.

હવે એકવાર શ્રમણુભગવાન મહાવીર ફરતા
ફરતા ત્યાં આવ્યા તેમના પાસે ખીજા લોકો સાથે
ધર્મકથા સાંભળવા આવેલા કુડકોલિકને તેમણે “હે
કુડકોલિક !” એમ કહીને બોલાવીને પેલા દેવની માથે
તેને થયેલી ચર્ચાની વાત કહી મળગાવી તથા સભા
સમક્ષ તેના વખાણ કર્યા.

પછી “આર્યો !” એમ કહીને શ્રમણુનિર્મથો
અને નિર્મથીઓને બોલાવીને કહ્યું કે “જ્યારે આવા
ધરમા ગૃહીયાર ગૃહસ્થો અર્થ, હેતુ અને પ્રશ્નોદ્વારા
અન્યતીર્થિકોને નિરુત્તર કરી રાકે છે તો હે આર્યો !
ઠાઠગાગ ગણિષિટને ભાગુનારા તમે શ્રમણુનિર્મથો અને
નિર્મથીઓ તા અન્યતીર્થિકોને અર્થ, હેતુ અને
પ્રશ્નોદ્વારા નરેર નિરુત્તર કરી રાકો જ ” ભગવાનની

ભગવાન મહાવીરના દસ ઉપાસકો

આ વાત તે શ્રમણનિર્મથો અને નિર્મથીઓએ વિનયથી સ્વીકારી

ત્યારબાદ કુ ડકોલિક ભગવાનને ઢેલવાક પ્રથો પૂઠીને તથા તેમના જવાગો જરાખર સમજીને પોતાને ઘેર ચાલ્યો ગયો.

ભગવાન મહાવીર પણ ત્યાંથી નોકળીને જાહા જનપદવિખારે વિહરવા લાગ્યા.

પોતે લીધેલા શીલવત અને શુભ્રવતોને પાજત પાજતા કુ ડકોલિક શ્રમણોપાસકના ૧૪ વર્ષો વીતી ગયા પદરમા વર્જના વચગાગામાં તે, કામદેવ શ્રમણોપાસકને પેઠે પોતાના મોળા પુત્રને પોતાનો જયો કારભાર મોખી તેની અનુમતિથી ધર્મપ્રતિષ્ઠિ સ્વીકારી પોપધશાળામાં રહેવા લાગ્યો. તેણે ત્યાં શ્રમણોપાસકની અગિયાં પ્રતિનાઓને સારી નીતે પારી ડેવે મારણાતિક સલેખ નાને સ્વીકારી મમાધિમા રહેનો તે જાગધર્મ પાર્મ સૌધર્મઠ પમા અરુણધ્વજ વિમાનમા દેવ થયો. ત્યાંથી મ્થવીને મહાવિદેકવાસ સની ત ગિહ, બુદ્ધ અને મુખ્ય થયો.

૭

મદ્દાલપુત્ત

પોદ્દાસપુરમા જિતગતુ રાજા હતા ત્યા સદાલપુત્ર નામે આજીવિડોનો ઉપામડ એક કુભાર અમિમિત્રા ભાર્યા સાથે રહેતો હતો તે આજીવિકસિદ્ધાતમા વિનિશ્ચિતાર્થ અને જ્ઞાતામ હતો તથા એમ માનતો કે આજીવિકનો મિદ્ધાત એ જ પરમાર્થ છે અને બીજા બધા અનર્થ છે એ રીતે આજીવિકસિદ્ધાત વડે આત્માને ભાવિત કરતો તે ત્યા રહેતો હતો

તેની પાસે એક હિરણ્યકોટી નિધાનમા, એક વ્યાન્ અને એક ઘગ્ગાપરમા હતી ઉપગત દગ હજાર ગાયોનો એ જ મગ હતો

પોદ્દાસપુરની બહાર તેના પાચમો હાટો હતા

અમવાન મદાસીના દસ ઉપાસકો

તેમા તેજે અગ્રે માનુષેને પગર આપીને મા. અગ્રે
રોકેલા મા. તેજે નવા અમુચ્ચ કોઈ, વારો, પીંગો,
ધોગો, અપાવો, કાગો, અર્ધિયો, અભુતો અને
ઉદિઆગો બનાવે છે તથા બીજા પગરદારો તેમને
રાજગાંભા વે. છે

આજીવિકાપાસક સદાવપુત્ર પાતા પી અચો
વનિમામા અર્ધ મખસિપુ. ગોમાવ પામે અર્ધપ્રદમિ
સ્વીમગી? દેવા લાભો નવા તેની પામે એક દેવ
આરીને આમગમા ગીને કદેવા લાભો કે "દે
દેવાનુપ્રિય" કાવે અર્ધે મદામાદગ, ઉપદાનદર્શન
પર, અનીન, વર્તમાન અને કવિમ્મના અનુમાર, અરિ-
દત, જિન, કંગી, ગર્જન, સર્વદર્શી, દેવેશ્વરપૂજિત,
દેવ, અનુપા અને અમુગીને અર્ધે પિય, વદનીય તથા
લઘ્વ કર્મોર્ધી યુગ્મ એવા એક પુરુષ આવળા છે તે
તું તેમનું વહન કરજો અને એ પિય તથા પ્રામુક
અગન, પાન, ખાદિમ, ન્યાદિમ અને સીક દુક, શબ્દા
તથા હથારાદારો તેમન નિ. રગ પ્રત્ન

આ પ્રમાણે જે વજવાગ મદી. ન દેવ પોતાને
રુધાને આપ્યો તમે આજીવિકાપાસક મદાવપુત્રને
આ ગામગીને તેજા વિચાર થયો ન આવળી કાઢે
મા. ધમાચા, મમે. ન મખસિપુ ગોમાવ જે
મદામાદગ જિન, વળી અને મગ ન છે ન આવનાર

૩ તો હું તેમને વાલીશ અને નિમ લઈ ઠગીશ

પ્રાતઃજાગ થતા જ ત્યાં મહાઆત્ર ઉત્થાનમાં વ્રમણુભગવાન મહાવીર આવીને ઊતર્યા પોલાસપુરના કોઠો તેમનું ધર્મપ્રવચન આભગવા ગયા સદાલપુત્ર પણ તેમના આશ્ચર્યની માન જાણી નાહી, ધોઈ, શુદ્ધ વસ્ત્રો અને યોગ્ય અલગારો પહેરીને મનુષ્યસઘ સાથે તેમના દરબારે ગયો

ત્યાં તેણે ત્રણ પ્રદક્ષિણા કરીને તેમને વદન અને નમન કર્યું તે આજીવિટોપાસઠને ભગવાને ધર્મકથા કહી અને એક દેવે તેને, આગવે જ દિવસે મહામાહલ, જિન, કેવલી આવવાના છે એવી જે વાત કહી હતી તે પણ ઠી મળ્યાની તથા વધારામાં એમ પણ જણાવ્યું કે દેવનું એ કથન મળલિપુત્ર ગોશાલને ઉદ્દેશીને નહોતું

ભગવાન મહાવીરે આમ કહ્યા પછી સદાલપુત્રને થયું કે આ વ્રમણુભગવાન મહાવીર મહામાહલ છે, જિન, કેવલી તથા તથ્ય કર્મોની યુક્ત છે તો આમને વદન અને નિગત્રણ કરવામાં જ મારું શ્રેય છે

એમ વિચારીને તેણે ભગવાનને વાલીને હું કે “હું ભગવાન! પોલાસપુરની બહાર માત્ર ૫૦૦ દુકાનો છે આપને જો કાંઈ પીક, જ્વલક વગેરે લેઈતા હોય તે ત્યાંથી લઈને સુખે સુખે વિહરી ગઈશો”

જાગવાન મહાવાર તેની આ વાગ રહી
એકવા પી, ફરક તેની કુમતીમાંથી આવી ને,
શુભે રહેવા લાગ્યા

એક વાર આજિનિખામક લદાવપુત્ર પાસે
સુમતેલ મયા વાસતેને ધગમથી જદાર પડે
લગામા મુખનો દનો તે વર્ષો લા આવી થઈ
ધમ, જાગવાન મહાવાર ને કુ —

“હિ લદાવપુત્ર ના બાજન કેરી ગીતે બન્યું ઉં
લદાવપુત્રે જવાન આપ્યા — “જાગવાન! પડે
એ મારીકે તું ને મારીને પાડી પડવાન
આવી તથા લગા વાખ જને લાગી રે મેઠવાન
આખા રૂના પડી તેને આ ઉપર ને વવામા આવે
ત્યારે ના વાગ્યું બન્યું છે ”

તે સાજાને જાગવાન મહાવાર કુ — “હિ
લદાવપુત્ર! આ વાસતેને જને છ ત રવાન, બહ
વીરથી જને છે કે એ વિના જને છે ?

લદાવપુત્રે જવાન આપ્યા — “જાગવાન! જાન
જાત, વીર્ય સિવાય જાત છ મનુ કે જપા જાવે
નિયત છે’

જાગવાને ફરી લદાવપુત્રને કુ ક “દાર્ધ માલુદ
આ કાચામાંથી પાકા મયેલા વાસતેને ઉપાડી જાવ
ફેકા છે કે ફેકી નાજે અથવા ફાર્ધ વારી આ અમિ

મિત્રા શ્રી માયે લોગો ભોગવે તો તુ તેને શિક્ષા કરે કે નહિ ? ”

સદાશપુત્ર જાલ્યો - “ભગવન ! જરૂર તે પુરુષને હું પડડું, બાધુ અને જીવશ્રી મારું ”

ભગવાન જાલ્યા - “સદાશપુત્ર ! જો ઉત્થાન, બલ, વીર્ય, પરાક્રમ નથી અને બધા ભાવો નિયત જ છે તો કાઈ વાસણને ચોગતું નથી, ફેડતું નથી કે તારી શ્રી માયે લોગ ભોગવતું નથી તો પછી તુ શા માટે તે માણસને મારે કે બાધે ? કાચું કે તારા હિમાળે તો બધું નિયત જ છે માટે ઉત્થાન વગેરે નથી એમ તારું કહેવું જોઈ છે ”

ભગવાનની શુદ્ધિ મામળીને સદાશપુત્ર મળુદ્ધ થયો અને તેણે તેમની પાસે તેમનો ધર્મ માલગવાની ઇચ્છા કરી

ભગવાન મહાવીરે તે આજીવિકાપાસકને પોતાનો સિદ્ધાંત સમજાવ્યો તથા તેણે તેનો સ્વીકાર કર્યો - પછી તેણે આનંદની પેઠે પાંચ અણુમત અને સાત શિક્ષામતવાળો ગૃહિધર્મ સ્વીકાર્યો તથા ધનમપત્તિ અને ભોગતૃષ્ણાની મર્યાદા બાધી લીધી

ઘેર આવીને તેણે પોતાની સ્ત્રીને કહ્યું - “ તુ અહીં આવેલા ભગવાન મહાવીર પાસે જા અને તેમનો વિનય કરી તેમની પાસે ગૃહિધર્મને સ્વીકાર ”

પોલાસપુરની આજિનિ, સલામાં આવ્યો ત્યા પોતાના ઉપજીવો મૂકીને ડટલાક આજિવિડો માથે તે સદાલપુત્ર શ્રમજોપામક પાસે ગયો.

સદાલપુત્ર તેનો આદર ન કરતા મૌન રહ્યો મહાલપુત્રથી નહિ સત્કારાયેલો મળલિપુત્ર ગોગાલ પીઠ, ફલક, ગચ્છા અને નથારા મેળવવા માટે શ્રમજી-ભગવાન મહાવીરના ગુણકીર્તન કરતો સદાલપુત્ર પ્રત્યે આ પ્રમાણે બોલ્યો -

“ હે દેવાનુપ્રિય ! અહી મહામાહલ આત્યા છે ” મહાલપુત્રે મળલિપુત્ર ગોગાલને પૂછ્યું - “ હે દેવાનુપ્રિય ! અહી મહામાહલ કોણ છે ? ”

“ શ્રમજીભગવાન મહાવીર મહામાહલ છે ” એમ ગોગાલે કહ્યું “ એ મહામાહલ ના માટે છે ? ” એમ સદાલપુત્રે પૂછ્યું ‘ શ્રમજીભગવાન મહાવીર અર્જુન છે, નિન છે, ડેનગી છે અને તથ્યધર્મથી સુક્રત છે માટે હે દેવાનુપ્રિય ! ત મહામાહલ છે ’ ત્યાર બાદ ગોગાલે કહીથી કહ્યું “ અહી મહાગોપ, મહા સાર્થવાહ, મહાધર્મકથી, અને મહાનિયામક પવારેલા છે ”

સદાલપુત્રે પૂછ્યું “ એ કોણ છે ? ” “ એ શ્રમજીભગવાન મહાવીર છે ” એમ ગોગાલે કહ્યું

“ તેઓ મહાગોપ, મહાસાર્થવાહ, મહાધર્મકની અને મહાનિયામક કેમ છે ? ” એમ સદાલપુત્રે પૂછ્યું

અમવાન મહાસીરના દસ ઉપાસકો

જવાબમાં જોગાવે જણાવ્યું કે -“ હે દેવાનુપ્રિય !
આ સસાર અટ્ટીમાં નાગ પામતા, વિનાગ પામતા,
ખવાઈ જતા, છેદાઈ જતા, ભેદાઈ જતા છોડોનું
ધર્મરૂપ દુટ્ટી સરક્ષણ કરીને નિર્વાણના મહામાર્ગમાં
પહોચાડનાર છે માટે તે મહાગોપ છે

“આ અમાર અટ્ટીમાં નાગ પામતા, વિનાગ
પામતા, ખવાઈ જતા, છેદાઈ જતા, ભેદાઈ જતા
છોડોનું ધર્મરૂપ પચમી રક્ષણ કરીને નિર્વાણરૂપ મહા
મગરમાં પહોચાડનાર છે માટે તે મહાસાર્થવાહ છે

‘ આ અગ્રાધ અસારમાં નાગ પામતા, વિનાગ
પામતા, ઉન્માર્ગે ચડેલા, સન્માર્ગથી જાદ ચયેલા અને
અમત્યથી પરાજિત થયેલા છોડોને ઘટ્ટી સમજૂતી અને
જોધ આપીને સમારકાતારથી પાર ઉતારનારા છે માટે
તે મહાધર્મવંશી છે

“સસારરૂપ મહામમુદ્રમાં નાગ પામતા, વિનાગ
પામતા, ફૂગતા અને ગગકા ખાતા છોડોને ધર્મરૂપ
નાવદ્વારા પાર ઉતારીને નિવાણને કાઠે પહોચાડનારા
છે માટે તે મહાનિર્ધામ છે”

જોડાવ પાસે આ વાત માલગીને સદાશુભને
કહ્યું કે -“ હે દેવાનુપ્રિય ! તને આ પ્રકારના ચતુર
ઠો, દક્ષ ઠો, વજ્જા ઠો, મૂઢમઢની ઠો, નયવાદી ઠો
અને વિજ્ઞાની ઠો તો તમે મારા ધર્મોપદેશક ધર્માચાર્ય

મહાવીર માથે વિવાદ કરી ગયો ?”

ગોરાલે તેમ ઢરવા ના પાડી તનું કાળુ પૂછતા તેણે જણાવ્યું કે “હે સદાલપુત્ર ! જેમ ઢાઈ એક ચતુર પુરુષ જ્યારે એક મોટા બકરાને, ઘેટાને, દુડાને, તેતરને, બતરને, કાગડાને કે બાજને હાથ, પગ, ખરી, પૂછડી, પીંછા, શીંગડા કે રુવાડામાથી જે ઢાઈ અગને પકડે છે ત્યારે તે જરાપણ હાલી ચાલી શકતું નથી તે ~ પ્રમાણે શ્રમણબગવાન મહાવીર મને અર્થો, હેતુઓ અને વ્યાકરણોદારા જ્યાં જ્યાં પકડે ત્યાં હું નિરુત્તર થઈ જાઉં તેથી હું તારા ધર્માચાર્ય માથે વિવાદ કરી શકતો નથી”

પછી મદાલપુત્રે કહ્યું - “હે દેવાનુપ્રિય ! તમે આવા સારા તથ્યભાવથી શ્રમણબગવાન મહાવીરનું શુભકીર્તન કરો છે માટે તમને હું પીઠરક્ષક લેવા માટે નિમત્રણ આપું છું પણ તેમા હું ધર્મ કે તપ સમજતો નથી માટે તમે જાઓ અને મારી દુડાને માથી જે ઢાઈ જોઈએ તે લઈને મુખેમુખે રહો”

જો પ્રમાણે ત્યાં ગયેતો મજલિપુત્ર ગોરાલ ધણી યુક્તિપ્રયુક્તિઓથી મદાલપુત્રને નિર્બીચના પ્રવચનથી અલિત ઢરી ગયો નહિ છેવટે ચાકીને તે પોલાસપુરથી નીડળીને બહાર જનપ-વિહારે વિહરવા લાગ્યો

હવે શ્રમણોપાસક મદાલપુત્રને પોતે ન્વીકારેલા

ભગવાન મદાવીરના દસ ઉપાસકો.

શીલમત અને શુભમતને પાળતા ૧૪ વર્ષ વીતી ગયા. પદરમા વર્ષની અધવચ તે શ્રમભુજભગવાન મદાવીરની પામે ધર્મપ્રતિષ્ઠિતિ નીકાગીને પોતાની પૌપવશાગામ રહેવા લાગ્યો.

ત્યા એક દેવ ઉગાડી તલવાગ માથે તેની પાતે આવીને તેને કહેવા લાગ્યો કે “ જો તું આ શીલમત અને શુભમતને નહિ છોડે તો તારા બધા પુત્રોને તારી મામે કાપીને ડાઘતા કડાકમા નાખીશ ”

તેમ કયા છતા જ્યારે તે પોતાના મનમા નિશ્ચય રહ્યો ત્યારે તેણે ધમકી આપી કે “ હજી જો તું નહિ માને તો હું તારા ધર્મની મહાયક અને તારા મુખ-હુ ખમા મમભાગી તારી અગ્નિમિત્રા ચીને તારી સામે કડાકમા નાખીને તળી : અને તારા ઉપર તેનું લોહી છાટીશ ”

આ સાલગીને તેને વિચાર થયો કે માગ પુત્રોના ધાનઠ આ અનાર્ધ પુત્રને માર પડના જોઈએ એમ વિચારી જેવો તે ડાક્યો કે તરત પેવો દેવ આજ્ઞામા આ થો ગયો અને તેના હાથમા કાઈ ન આ શુ

તેનો ઠેલાહવ સાલગીને અગ્નિમિત્રા ત્યા આવી અને કહેવા લાગી કે આપણા બધા પુત્ર તેમજ હું સહી સહામત છીએ તમને ઠેઈ શ્રમ થયો લાગે છે મતથી

મહાવપુત્ર

હગવાનું કાઈ કારણ ન હતું માટે તમે પ્રાયશ્ચિત્ત કરીને
કરીવાનું વ્રતમા નિયત થાઓ.

પછી ને સદાવપુત્ર ચૂલણીપિતાની પેઠે પ્રાયશ્ચિત્ત
કરીને કરી ધર્મપ્રગતિ સ્વીકારી, અતઃ વળતે માર-
ણાનિઠ મલેખના લઈ સમાધિમા ગ્રહી, કાળધર્મ પામી
સૌધર્મકંપના અરુણભૂત વિમાનમા દેવપણે ઉત્પન્ન
થયો ત્યાથી સ્વર્ગીને મહાવિદેહવાગ પામી તે સિદ્ધ,
શુદ્ધ અને મુક્ત થશે.

૮

મહાશયતક

રાજગૃહમાં મહાગતક નામે ગૃહપતિ રેવતી
વગેરે ૧૩ સ્ત્રીઓ નામે જ્ઞેનો હતો. તેની પાસે
મકાસ્ય આઠ પિન્દુરંગેરી નિધાનમાં, આઠ બ્યાળે
અને આઠ ઘરવાપનમાં હતી ઉપરાંત ૬ મહુચર ગાયોનો
એક એવા આઠ મળે હતા.

મહાશયતકની સ્ત્રી રેવતીને તેના પિયેરથી આઠ
હિરણ્યકોટી અને આઠ વજ્ર મળ્યા હતા. બાકીની
બાર સ્ત્રીઓને એ-એક હિરણ્યકોટી અને એકે એક
વજ્ર દર્શનાનમાં મળ્યા હતા.

એક વાર પ્રતા ફરતા શ્રમણુભગવાન મહાવીર
ત્યાંના શુશ્રુગિવ ચૈત્યમાં આવીને જિવર્યા મહાશયતકે

તેમનું પ્રત્યન માળીને આનદની પેઠે તેમની પાસે
 શ્રાવકધર્મનો સ્વીકાર કર્યો તથા ભોગતૃષ્ણાની મર્યાદા
 માટે પોતાની આઠ હિરણ્યકોટી વગેરે અને ૧૩
 સ્ત્રીઓથી વધારેનો સ્વીકાર ન કરવાનું વ્રત લીધું
 તેણે એવો નિયમ કર્યો કે હવેથી માટે હિરણ્ય ભરેલી
 એ દ્રોણી કાશ્યપાત્રીથી જ વ્યવહાર કરવો જાય

એ રીતે વ્યવહાર કરતો, જનાજનાનું અડપ
 જાણતો તે મહાશતક શ્રમણોપાસક સુખે સુખે રહેવા
 લાગ્યો શ્રમણભગવાન બહાર જઈને જનપદવિહારે
 વિહરવા લાગ્યા

મહાશતકની ભાર્યા રેવતીને વિચાર થયો કે
 માટે જાગ્રનાર શોડ્ય હોનાથી હું મારી રીતે મહા
 શતક સાથે કામભોગોને ભોગવી શકતી નથી માટે
 ઠીક તો એ કે એ બારે શોડ્યોને અગ્નિ, ગન્ધ કે
 ત્રિપ્રયોગથી હું મારી નાખું અને તેમની જોડએક
 હિરણ્યકોટી તથા વ્રજને મેળવી મહાશતક માથે
 સુખે સુખે રહું

આ વિચારથી તે તેમ કરવાનો લાગ શોધના
 લાગી અને લાગ મગના જ તેણે છને ગ્રન્થથી અને છને
 વિપથી મારી નાખી ત્યારબાદ તેમના ધન તથા વ્રજ
 લઈને મહાશતક માથે સુખે સુખે રહેવા લાગી

તે રેવતી માસલોપ હતી અને અનેક પ્રકા

સમવાન મહાવીરના દસ ઉપામકો

ફના મોળા તથા તળેલા અને બૂળેલા માસો, મુર, મધુ, મેરચ, મત્ર, સીધુ તથા પ્રસન્નાનો આદિનાં કરતી રહેતી હતી

એક વાર રાજગૃહમાં અમાધાતનો ઘોષ થયો તે વખતે પણ માનલોહી રેવતીએ પોતાના પિયેરના માણસોને બોલાવીને કહ્યું કે - “તમારું હવેથી મારે માટે જે જે ગાયના વાછરડા મારીને રાજ લાવવા” તે પુરુષો તેના કદા પ્રમાણે મારેલા જે વાછરડા રાજ લાવતા અને રેવતી તં માલ ખાતી તથા ચથેટ દારૂ પીતી

લીધેલા શિક્ષાપત્રો અને શુભ્રમતોને પાગતા મહાશતકે અમલોપાસકના ૧૪ વર્ષો આવ્યા ગયા પછી પોતાના મોટા પુત્રને નરભાર સોંપી, ધર્મપ્રજ્ઞા સ્વીકારી, બ્રહ્મચર્ય માટે ત પાપધર્માનામાં રહેવા લાગ્યો.

ત્યાં એક વખતે મત્ર, વીળતારેલા કેળનાળી - તેની સ્ત્રી રેવતી ઉઘાડે માથે તેની પાસે આવી અને મોહોન્માદજનક વૃગાજવાળા સ્ત્રીસુનમ ભાવે દેખાડતી - મહાશતકને આ પ્રમાણે કહેના લાગી -

“હે મહાગત, અમલોપાસક” તું ધર્મ, પુણ્ય, સ્વર્ગ અને મોક્ષની ઝામનાવાળો છે પણ જો તું મારી માથે ઉદાર એના માનુષિક ઝામલોજોને બોગવતો

રહે તો પડી તારે ધર્મ, પુણ્ય, સ્વર્ગ અને મોક્ષની
 ! ૧૩૦ છે ? ”

રેવતીના આ પ્રમાણે બે ત્રણવાર કહેલા વચ-
 તનો મહાગતકે આદર પણ ન કર્યો તેમજ સ્વીકાર
 પણ ન કર્યો, પરંતુ મૌન રહીને તે પોતાના ધર્મધ્યા-
 નમાં સ્થિર રહ્યો

અનાદર પામેલી રેવતી પોતાને ઠેકાણે પાછી
 આવી તે મહાગતકે ઉપાસકની અગિયારે પ્રતિમા
 એને આચરતો ઉશ્ચ તપથી અત્યંત કૃશ અને દુર્બળ
 થઈ ગયો. છેવટે આનંદની પેઠે અતિમ મારણાતિક
 મલ્લેખના સ્વીકારીને તે દુઃખિત અને મરણમાં સમ
 સાધ શખતો રહેવા લાગ્યો

એમ રહેતા રહેતા તેના ચિત્તની વૃત્તિ વધારે
 શુભ, વિગદ અને શુદ્ધ થઈ તથા જ્ઞાનાવરણીય
 કર્મોનો ક્ષયોપશમ થયે તેને અવધિજ્ઞાન પ્રાપ્ત થયું
 નેથી તે પણ આનંદી પેઠે પૂર્વ, પશ્ચિમ અને
 દક્ષિણમાં હજાર યોગ । સુધીનો લવણમુદ્રનો ભાગ
 ભળવા અને જોવા લાગ્યો, ઉત્તરમાં ચુસ્ત હિમવત
 વર્ષાધર પર્વત સુધી તથા નીચે રત્નપ્રભા પૃથ્વીમાના
 લોલુપચ્ચુર નરક સુધીના તેજને જાણવા અને જોવા
 લાગ્યો

આવી રીતે રહેતા તેની પામે ફરી એક વાર

ભગવાન મહાવીરના ૬૨૧ ઉપાસકો

દેવની આવી અને પરેશાની માફક કામચાલના કરવા લાગી તેણે જે નરણુવાર ઢહા પછી શુન્ને થયેલા મહાશતકે પોતાના અનધિજ્ઞાનનો પ્રયોગ દરીને તેને કહ્યું કે - “હે દેવતી ! આજથી તું માત રાતમા અલસ રાગથી પીડાતી, દુર્ધ્યાનમુક્ત યર્ષ, અસમાધિને પામી, કાળ કરી, રતનપ્રભા પૃથ્વીના લોગુચમ્ચુચ નરકમા ૮૪૦૦૦ વર્ષ સુધી નરકગતિનું દુષ્ણ ભોગવીશ”

મહાશતકનું કથન સાંભળીને દેવનીને લાગ્યું કે એ શ્રમલોપાસક મારી ઉપર શુન્ને થયો છે તેને હું ગમતી નથી ખબર નહિ મારો કેવા કુમારની ઘાન કરશે એમ વિચાર કરીને ભય તથા ત્રાનથી ઉદ્વેગ પામી, ખેદ હતી કરતી ત ધીર ધીકે પોતાને ઘેર પાછી આવી ગઈ અને મહાશતકના ઢહા પ્રમાણે સાત રાતમા તો નરણુ પામી નરકગતિએ ગઈ

તે વખતે ભગવાન મહાવીર રાજગૃહના શુભશિદ્ધ ચૈત્યમા આવીને જિનર્ષી ભગવાન મહાવીરે “ગૌતમ !” એમ હઠીને પોતાના પદ્મગિપ્ય ગૌતમને બોલાવ્યે અને દેવની તથા મહાવ્રજક વચ્ચે થયેલો વિગવા તેને કહી સંભળાવ્યો અને કહ્યું - “અતિમ સંલેખ નાને સ્વીકારીને રહેવા શ્રમલોપાસકે કાર્ષ્ણને માચું હો તો પણ આનંદ અને અગ્રિય વચનોથી ઠાઈ હેલું ઘટે તથા ક્રોધ કળ્પે ન ઘટે તો હું દેવાનુમિય ! !

તેની પાસે જા અને મારી આ વાત તેને ડહે તથા તેને પ્રાયશ્ચિત્ત કરાવીને શુદ્ધ કર”

ગૌતમને આવતા જાણીને મહાશતક તેમને વાદ્યો અને નમ્યો તથા તેમની પાસેથી લગવાન મહા વીરનો મદ્યો સાભળી પ્રાયશ્ચિત્ત સ્વીકારીને શુદ્ધ થયો પછી લગવાન મહાવીર રાજગૃહથી બહાર જનપદવિહારે વિહરવા લાગ્યા

મહાશતક શ્રમણોપાસક સ્વીકારેલા શુભ્રવત અને શીલવ્રતને તથા શ્રમણોપામઠની ૧૧ પ્રતિમાઓ ને સારીરીતે ૨૦ વર્ષ સુધી પાળતો, આચરતો, સ્વીકારેલી મારણાતિઠ સંલેખનાને ૬૦ ટક સુધી સાચવતો સમાધિમા રહી, કાળ ઠરીને, સૌધર્મકપમા અરુણાવતસઠ વિમાનમા ઉત્પન્ન થયો તથા ત્યાથી મહાવિદેહવાસ પામીને સિદ્ધ, બુદ્ધ અને મુક્ત થયો

૬

નન્દિનીપિયા

સાવત્રી નગરીમા જિતશત્રુ રાજા હતો. ત્યાં નન્દિનીપિયા નામે ગૃહપતિ અશ્વિની ભાયા સાથે રહેતો હતો. તેની પાસે ચાર હિરણ્યકોટી નિધાનમા, ચાર વ્યાજો અને ચાર ઘરવાપરમા હતી. ઉપરાંત દસહજાર ગાયોનો એક એવા ચાર મળે હતા.

તેણે ત્યાના ડોહડ ચૈત્યમા આવેલા ભગવાન મહાવીર પાસે આનંદની પેઠે ગૃહિધર્મ સ્વીકારી તેનું ૧૪ વર્ષ સુધી બરાબર પાલન કર્યું. પછી મોટા પુત્રને બધો કારભાર સોંપી, ધર્મપ્રજ્ઞા સ્વીકારી, બ્રહ્મચર્ય સાથે પૌષધશાળામા રહેવા લાગ્યો.

નનિનીપિયા

શ્રમભોખાસકની ગિથિતિમા તે કુલ ૨૦ વર્ષ સુધી
રહ્યો અને છેવટે મારણાતિક સલેખનાને સ્વીકારી,
મમાધિપૂર્વક ઝાળ કરી અરુણગવ વિમાનમા દેવ થયો
ત્યાથી સ્થવીને મહાવિદેહવાસ પામી તે સિદ્ધ, બુદ્ધ
અને મુક્ત થશે

૧૦

સાલિહીપિયા

સાવત્રી નગરીમા જિતવ્રત રાજા હતો ત્
સાલિહીપિયા નામે ગૃહપતિ કાશ્યુની ભાર્યા સા
રહેતો હતો તેની પાસે ચાર હિરણ્યકોટી નિધાનમ
ચાર વ્યાજે અને ચાર ઘરવાપરમા હતી ઉપરાત દર
હબાર ગાયોને એક એવા ચાર મંજે હતા.

તેણે કોષ્ઠક ચૈત્યમા આવેલા લગવાન મહાર્વ
પાસે આનદની પેઠે ગૃહિધર્મ સ્વીકાર્યો અને ઠા
દેવની પેઠે પોતાના જ્યેષ્ઠ પુત્રને દારભાર મોખી, લ
વાન મહાવીર પાસે ધર્મપ્રજ્ઞિત સ્વીકારીને પૌપ
ગાગામા રહેવા લાગ્યો તેણે વ્રમણોપાસકની અગિય
પ્રતિમાઓને કમ્પિતુ બહારના વિશ્લેષ વિના બરા

સાલિહીપિયા

પાત્રી તે પ્રમાણે અમલોપામકની મિથિમા તે ૨૦
 વર્ષ રહ્યો અને એવો મારણાનિઃ સલેખના સ્વીકારીને
 મમાધિપૂર્વક ઠાળ કરી અરુણીલ નિમાનમા દેવ યયો
 ન્યાથી ગ્યવીને મહાવિદેહવાસ પામી તે સિદ્ધ, બુદ્ધ
 અને મુક્ત થશે